

ПЕДАГОГИЧЕСКА ПРАКТИКА

СПИСАНИЕ ЗА ОСНОВНИ УЧИТЕЛИ.

Редакторъ АНТ. БОРЛАКОВЪ.

СЪДЪРЖАНИЕ:

I. Отъ теорията за практиката.

1. Д. В. Цони — Единъ великъ чехски възпитателъ.
2. Лоренцо Луцурата — Катехизисъ на новото
обществено училище.
3. Д-ръ Т. Хамершлагъ — Ръчната работа въ
училището „Монтесори“.

II. Изъ практиката за практиката.

1. Д. Правдолюбовъ — Майчица.
2. Б. Върбановъ — Патила.
3. Зора Млад. Хансъ — Плиснать Черноморски вълни.
4. Маринка Попова — Градове въ долината на Марица.
5. Ив. Георгиевъ — На урокъ по смѣтане въ
III и IV слѣти отдѣления.
6. Кир. Кючуковъ — Сираче.
7. А. Тодоровъ — Незнаенъ кръсть.
8. Ив. Ив. Генчевъ — Похвала.
9. К. Георгиевъ — Моето писанче.
10. М. К. Погоичевъ — Хорце, Конче.
11. Кр. Черноводовъ — Съ двойни вѣнчета.

Редакция и администрация :

Варна,

ул. Кр. Мирски, 14.

ВЕСТИ ОТЪ АДМИНИСТРАЦИЯТА.

Закрита подписка. Всички книжки отъ „Педагогическа практика“, година IX (1929 — 1930), сж изчерпани. Нови абонаменти следъ 1 февруарий т. г. не се приематъ. Изпратенитъ суми за такива се връщатъ.

Книгата „Основи на новата дидактика“. № 1. отъ библиотека „Педагогическа практика“, сжщо е изчерпана. Наскоро ще бжде отпечатано второ допълнено издание.

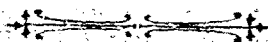
Неплатени абонаменти. Повторно молимъ г. г. абонатитъ на „Педагогическа практика“, абонирани на почекъ, да внесатъ абонамента си, а г. г. настоятелитъ да уредятъ смѣткитъ си съ администрацията ни най-късно до края на м-цъ февруарий т. г.

Г. г. абонатитъ, записани чрезъ настоятели или книжари, трѣбва да внесатъ абонамента си на настоятеля или книжаря, който ги е абониралъ, а г. г. абонатитъ, абонирани се сами направо въ редакцията, трѣбва да го изпратятъ въ администрацията. Когато го изпратятъ, да посочатъ адресния №-ръ, съ който получаватъ списанието, за да се отбележи вноската имъ въ книгата на абонатитъ.

Внесени абонаменти. Мнозина учители изпратиха презъ м. м. декемврий и януарий суми съ пощенски записи, безъ да съобщатъ съ отдѣлни писма, за какво ги изпращатъ — за стари или нови абонаменти. За да се избѣгнатъ грѣшки, умоляваме ги въ най-близко време да сторятъ това, като дадатъ въ писмата си следнитъ сведения:

1. каква сума сж изпратили,
2. №-ръ и дата на пощенския записъ, съ който сж я изпратили, и т.-пощ. станция, отдето е издаденъ записътъ,
3. адресния №-ръ, съ който получаватъ списанието.

Неполучени книжки да се искатъ веднага, щомъ се получи най-близката следъ тѣхъ книжка, като се посочва винаги адресния №-ръ.

ПЕДАГОГИЧЕСКА ПРАКТИКА

СПИСАНИЕ ЗА ОСНОВНИ УЧИТЕЛИ.

Редакторъ ДНТ. БОРЛАКОВЪ.

Д. В. Цони.

ЕДИНЪ ВЕЛИКЪ ЧЕХСКИ ВЪЗПИТАТЕЛЪ.

Между педагогическитѣ опити отъ последнитѣ години има единъ, който съ постиженията си удиви свѣта: той се дължи на чехския възпитателъ Бакуле.

Отъ неджави деца, орисани за неволи и просия, отъ бедни и изоставени момичета и момчета, отъ малки скитници, събрани отъ улицитѣ на градскитѣ крайнини, Бакуле сполучи чрезъ собственъ методъ, вдъхновенъ отъ безпредѣлна любовъ къмъ ближнитѣ и отъ непримѣрна вѣра и воля, да създаде не само полезни членове на обществото, но и сжщински художници.

Всички, които сж посетили възпитателното му заведение въ Прага, всички, които сж видѣли изработкитѣ по ржчна работа и сж чули пѣснитѣ на възпитаницитѣ му, — всички до единъ сж възхитени отъ великото възпитателно и човѣколюбиво дѣло, което се върши тамъ: то е дѣло, което прескача предѣлитѣ и на най-смѣлото въображение.

Голѣмитѣ усилия, съ които Бакуле постигналь днешнитѣ си придобивки, многобройнитѣ прѣчки, които трѣбвало да отстранява и побеждава, високиятъ и чистъ идеализъмъ, който го ржководѣль винаги, когато разрешаваль тежкитѣ задачи, що доброволно се наелъ да разреши, — всичко това ще остане въ историята на възпитанието като незабравимъ примѣръ.

Започналь да учителствува презъ 1897 год., той решава да върви въ училищната си практика по нови пжтеки, различни отъ отжпканиѣ до тогава пжтища. — „Свободенъ пжтъ за възпитателя и свобода за децата“ — е лозунгътъ, който си поставя.

Вмѣсто да обучава словесно децата, той се стреми да ги постави при такива условия, които ще имъ дадатъ възможность да се обогатятъ съ опитъ, да си събератъ капиталъ отъ лични преживявания. Неговата възпитателска дейность, сгрѣта съ обичъ, бързо дава плодове: децата чувствуватъ, че сж обичани отъ учителя си — че той е тѣхенъ искренъ и преданъ приятель. Макаръ и да имъ дава пълна свобода, тѣ скоро привикватъ да се самовладѣятъ и не се оставятъ да бждатъ водени отъ своитѣ инстинкти. Бакуле намира срѣдства, за да отстрани опаснитѣ последици отъ свободната дисциплина: тѣ сж обичѣта и изкуството.

— „Обичѣта — казва самъ той въ изповѣдта си предъ д-ръ Адолфъ Фериеръ — свързва дружината на моитѣ малки дивачета, господствува въ нея и я държи обединена; изкуството облагородява умоветъ и сърдцата имъ“.

Следъ последния учебенъ часъ всѣки день децата оставатъ въ училището, когато не сж се наситили да играятъ или да работятъ. Често пжти тѣ отиватъ съ учителя си въ село, или го придружаватъ до дома му. Той е навсѣкжде съ тѣхъ. Не се уморява и не му омръзва да задоволява тѣхното любопитство, което се изразява въ най-разнообразни питания. Нѣщо повече: прави всичко възможно, за да не пресѣхне никога изворътъ на тѣхната любознателность. И той и тѣ сж щастливи. Все повече и повече деца се събиратъ около него. Заразени отъ неговия примѣръ, млади учители се опитватъ да насочатъ стѣпкитѣ си по неговитѣ пжтеки.

Нови пжтища дири Бакуле и за изкуството въ възпитанието. Недопускайки отдѣлно изкуство за децата, той се стреми да направи изкуството — такова, каквото е то — достъпно за тѣхъ. Неговата библиотека е на тѣхно разположение. 12—13-годишни момчета и момичета четатъ, заедно съ своя учитель, най-хубавитѣ творби отъ свѣтовната литература.

Той имъ помага да почувствуватъ хубоститѣ на литературата, буди у тѣхъ желанія да я познаватъ, развива ума, облагородява чувствата имъ, сподѣля съ тѣхъ радоститѣ си. Книгата, картината и пѣсенята той превръща въ могщи възпитателни средства. Ала не се забравя, че могатъ да бждатъ чудесни срѣдства за мощно възпитателно въздействие и животътъ въ човѣшкото общежитие и природата съ всички свои творби и прояви. Води децата навсѣкжде, за да ги научи и привикне да четатъ въ книгата на живота и природата. Показва имъ всичко, потиква ги да наблюдаватъ, да мислятъ, да правятъ свои изводи и свободно да изразяватъ мненията си. Стреми се да създаде отъ тѣхъ не прости подражатели, а творци на собствени мисли и дѣла.

Спречквания съ училищната власть, която никакъ не може да се помири съ тия нововъведения, могатъ да се очакватъ, и тѣ, наистина, не закъсняватъ да огорчатъ човѣка,

който съ щллата си душа се е предалъ не само на една идея, но и на най-плодоносна практическа дейность . . .

Презъ 1913 год. знаменитъ хирургъ повиква Бакуле да уреди подслонъ и училище за неджгави деца. Училищната власть веднага му поисква „програма“. Принуденъ да се подчини, Бакуле праща исканата „програма“, ала следъ това, безъ да мисли за нея, той се отдава всецѣло въ служба на децата, за да ги накара да разбератъ и почувствуватъ, че и тѣ иматъ право на животъ, че и тѣ могатъ да живѣятъ доволни и щастливи и да бждатъ полезни членове на обществото. Да направи отъ тия онеправдани отъ сждбата сжщества производителни личности, способни съ собственъ трудъ да изкарватъ прехраната си — ето неговата програма.

И той я осжществява съ завиденъ успѣхъ. Създава отъ своитѣ неджгави възпитаници малко общество, въ което всѣки има опредѣлени длѣжности, чрезъ изпълнението на които всички могатъ да се запознаятъ съ условията на живота. Скоро тѣ разбиратъ, че не трѣбва да очакватъ наготово „отнѣкжде“ „отгоре“, нѣщата, отъ които се нуждаятъ, а трѣбва чрезъ собственъ трудъ да си ги доставятъ. Разбиратъ, че по тоя начинъ сами могатъ да задоволяватъ своитѣ желания, и се научаватъ да познаватъ благодеянията на труда и радоститѣ, които може да имъ донесе той. Когато работятъ, тѣ забравятъ и неджитѣ и мизерията си . . .

— Да работимъ! — тоя повикъ става ржководно начало на училищното общество, създадено отъ Бакуле. За да може да изпълнява успѣшно длѣжността си като улжтвачъ въ различнитѣ занаяти, той самъ се залавя да ги усвои, защото за нѣкои отъ тѣхъ нѣмалъ дори понятие. Следва въ курсове, работи въ работилници и става сръченъ занаятчия.

Отначало съ спечеленитѣ пари ученицитѣ си купуватъ материали и инструменти. Покжщнината въ учебната стая се промѣня: вмѣсто катедра и чинове, маси за работа, сандѣци и дулапи за материали. „Майсторътъ“ и неговитѣ „чираци“ работятъ съ удоволствие въ атмосфера на взаимно довѣрие и обичъ. И макаръ че сж свободни да говорятъ и да се движатъ, както желаятъ, малкитѣ „занаятчий“ никакъ не злоупотрѣбватъ съ свободата си. Щллото си внимание тѣ съсрѣдоточаватъ въ работата. Всички сегв живѣятъ щастливо. Ала въ своето щастие тѣ забравятъ нѣщо — „програмата“. Когато виждатъ това, органитѣ на училищната власть недвусмислено изразяватъ неодобрението си. Тѣ не могатъ да позволятъ въ училището на Бакуле отначало само да се работи, безъ да се чете, пише и смѣта. За тѣхъ е неоснователенъ възгледа на учителя, че нуждитѣ на самия животъ ще наложатъ неусѣтно въ училището и обучението по четене, писане и смѣтане.

Неочаквано обстоятелство потушва спречкванието между

Бакуле и училищната власт. Настъпва Свѣтовната война. Заведението се превръща въ подслонъ за неджгави войници. Училищната дейностъ на Бакуле спира. Сега той трѣбва да урежда живота на войниците, настанени тамъ. Временно се раздѣля съ децата, като ги повѣрѣва на другъ учителъ: младъ инвалидъ отъ войната, който познава и разбира метода му...

Върналъ се по-късно между тѣхъ, обогатенъ съ нова възпитателска опитностъ, Бакуле продължава съ жаръ дѣлото си. За нѣколко години сполучва напълно да преобрази своитѣ неджгави възпитаници. Едно дете безъ рѣце сега може да извършва различни работи съ краката си, друго съ схванати крака — плете, трето — рисува. Всички сж привикнали да дирятъ душевни развлѣчения и да разбиратъ хубоститѣ на нравствената дейностъ: Радостъ отъ живота и въра въ него блѣска въ очитѣ, които сждбата е орисала да бждатъ изворъ само на сълзи...

Ала тъкмо, когато Бакуле съ смѣлъ и широкъ размахъ развива най-плодоносна дейностъ, чиито удивителни постижения оучдватъ и смайватъ и най-недовѣрчивитѣ, — едно недоразумение съ собственицитѣ на училището го принуждава да го напусне. Напуска го той следъ шестгодишно безпримѣрно педагогическо творчество. Но неговитѣ възпитаници — 12 неджгави младежи, на които бѣ открилъ пжтища въ живота, не искатъ да се раздѣлятъ съ своя любимъ благодетелъ. Тѣ не сж вече 12 безпомощни и боязливи деца, а 12 самоувѣрени младежи съ очи, въ които блести желание сами да творятъ собствената си сждба, съ гордо вдигнати чела, задъ които се криятъ смѣли мисли, съ сърдца, изпълнени съ мъжество. Заобикалятъ тѣ своя ръководителъ и решаватъ да тръгнатъ следъ него и сами да създадатъ свое ново възпитателно заведение. Но какъ и съ какво ще живѣятъ?

На първо време Бакуле ще държи сказки, а тѣ ще ги разгласяватъ, ще разнасятъ покани, ще продаватъ билети за тѣхъ. По-късно ще работятъ за издръжката на общото домакинство.

Отначало публиката не ги посрѣща добре. Всички гледатъ на Бакуле като на размирникъ, а на неговитѣ възпитаници — като на неблагодарници къмъ заведението, което ги е приело и подслонило. Въпрѣки всичко, тѣ вървятъ смѣло напредъ и то точно така, както се уговорили. Следъ време иматъ вече срѣдства да наематъ три малки стаи. Въ тѣхъ спятъ всички: едни на голи дъски, други на походни легла, заети отъ „Червенъ кръстъ“.

Приходитѣ отъ първитѣ сказки имъ осигуряватъ прехраната за две седмици. Поканенъ отъ тѣхъ на една отъ сказкитѣ, председателятъ на републиката Масарикъ имъ предлага своята материална подкрѣпка. Ала тѣ я отхвърлятъ: благодарятъ му за съчувствието и му заявяватъ, че ще продължатъ

усилията си, за да се прехранватъ чрезъ свой собственъ трудъ. Богатъ чехъ отъ Америка имъ предлага значителна сума, но тѣ и отъ нея се отказватъ.

Събиратъ, отдето могатъ материали — кжсове отъ дѣски или отъ платове — и съ джебнитѣ си ножчета се залавятъ за работа. Отъ сутринъ до вечеръ работятъ малки предмети и, понеже само отъ тѣхъ не могатъ да спечелятъ потребнитѣ пари за храна и облѣкло, тѣ работятъ и по нѣколко часа презъ деня въ различни работилници. Достигатъ да печелятъ така по 150 крони на день — сума, достатъчна да издържатъ и себе си и своя „подслонъ“.

Извършватъ всички работи сами: почистватъ стаятъ, правятъ покупки отъ пазара, готвятъ, миятъ кухненскитѣ съдове.

Въ края на всѣка седмица отиватъ въ село. Даватъ забави, въ програмитѣ на които винаги влиза по една сказка и кукленъ театъръ, и събиратъ приходи. Най-после щастieto имъ се усмихва. Поканени да участвуватъ въ една лѣтна младежка колония, уредена отъ североамериканския „Червенъ кръстъ“, съ своята работа тѣ привличатъ вниманието на ръководителката на колонията мисъ Харизонъ и възбуждатъ истински възторгъ у нея. Любвеобилна и дѣлова жена, тя имъ обещава помощъ отъ американскитѣ деца. За да издействува подкрепата на последнитѣ, тя заминава за Вашингтонъ.

Докато пристигне обещаната американска помощъ, тежки изпитания преживѣватъ. Когато се завръщатъ въ Прага, тѣ нѣматъ вече подслонъ: тритѣ имъ стаи сж наети отъ други. Принуждаватъ се да скитатъ отъ село на село презъ зимата съ раници на гърбъ, за да изкарватъ прехраната си. Както и по-рано, отъ сказки и кукленъ театъръ, къмъ който добавятъ и курсове по ръчна работа, съ голѣма мъжа припечелватъ по нѣкоя пара.

— „Студениятъ вѣтъръ — разказва Бакуле — пронизваше и вцепеняваше тѣлата на моитѣ малки, лекооблѣчени приятели. Слабитѣ момчета носѣхме на гърбъ или возѣхме въ малки шейни до най-близката желѣзопътна станция. Въ лошоотопленитъ вагони съ счупени врати ние се свивахме единъ до другъ и така се стоплювахме. Гладтъ и студтъ ни измъчваше, ала още повече ни измъчваше обстоятелството, че ние оставахме по нѣкога безъ подслонъ, безъ кжтъ, дете можешъ свободно да дишашъ и да чувствувашъ простата и свята тишина на домашното огнище“ . . . Една следъ друга мъжитѣ се нижатъ, ала неджгавитѣ младежи не губятъ доброто си настроение и не се отчайватъ. Нравствена сила ги насърчава и укрепява енергията имъ. Въоржжени съ нея, тѣ кръстосватъ цѣлата страна.

Презъ февруарий мисъ Харизонъ се връща въ Прага съ 2000 долара — помощъ отъ американския „Младежки червенъ кръстъ“. Приематъ ги и съ тѣхъ основаватъ ново възпита-

телно заведение. Даватъ имъ зданието на една „запасна болница и въ него веднага уреждатъ работилници. И деца, много деца“, които пилѣятъ свободното сивреме по улицитѣ, се отзоваватъ на позива на Бакуле: идватъ тамъ, за да видятъ, какъ работятъ неговитѣ неджгави възпитаници, та после и сами тѣ да работятъ така. Фраци, младежъ безъ ржце, ржководи работата и нарежда, всички да работятъ. Бакуле имъ чете, говори имъ за нѣща, които ги интересуватъ, учи ги да играятъ въ театъръ и да пѣятъ. Стоотици деца се привързватъ къмъ него. Заведението бързо се преобразява въ многобройно весело трудово общество

За чудеснитѣ постижения, по препорѣжка на благородната мисъ Харизонъ, Америка имъ дава награда — 25,000 долара*). Това е сума, за която Бакуле по-рано не смѣялъ дори да блѣнува. Голѣма кжща съ великолепна градина става собственост на „Института Бакуле“. Къмъ неджгавитѣ деца се присъединяватъ и здрави, и така се създава голѣмъ възпитателенъ домъ за радостъ чрезъ трудъ и изкуство.

Отъ продажба на предмети, изработени отъ възпитаницитѣ, и отъ концерти, давани пакъ отъ тѣхъ, се събиратъ значителни суми. Упоиръбватъ ги за домакинската уредба на института и дори за подпомагане на други благотворителни заведения.

Когато свършватъ това, Бакуле и неговитѣ възпитаници трѣгватъ изъ свѣта да сближаватъ съ пѣснитѣ си човѣшкитѣ сърдца, да ги стоплятъ и побратимяватъ. Първо пжтешествие извършватъ презъ 1923 год. до Америка съ материалната подкрепа на председателя на Чехословашката република. То е небивало тържество за тѣхъ. Когато пристигатъ въ Съединенитѣ държави, тѣ заявяватъ, че сж отишли тамъ, за да благодарятъ съ пѣсни на американскитѣ деца за дадената имъ помощъ, и обещаваатъ отъ името на чехословашката младежъ, че „ще бждатъ винаги въ редоветѣ на челния отрядъ на напредъка и човѣщината.“ Изявленията и обещанията имъ извикватъ общъ възторгъ. Кметътъ на Нью-Йоркъ ги посрѣща тържествено предъ общинското управление; председателътъ на републиката ги поканва да пѣятъ въ „Бѣлия домъ“. Даватъ концертъ въ една отъ най-голѣмитѣ музикални зали въ Нью-Йоркъ и пожънватъ извънредни успѣхи. Изкуството, съ което малкитѣ артисти изпълняватъ своитѣ народни пѣсни, умението, съ което изразяватъ чувствата си, естетическата наслада, която създаватъ, превръщатъ въ слухъ и завладяватъ всички слушатели . . .

Следъ това съ сжция успѣхъ даватъ въ други американски градове повече отъ 150 концерта.

Презъ следващитѣ години посещаватъ нѣколко европей-

*) 3,500,000 лева

ски държави. Въ 1924 год. кръстосватъ Германия и, макаръ че следъ Свѣтовната война германскитѣ симпатии къмъ чехитѣ не сж твърде голѣми, възпитаницитѣ на Бакуле сполучватъ да станатъ обични и да бждатъ оценени. Следъ година тѣ пакъ отиватъ въ Германия, въ Хайделбергъ, дето Бакуле е поканенъ да изложи предъ третия Международенъ педагогически конгресъ своитѣ постижения. Неговото изложение остава у конгресиститѣ незаличими спомени.

Поканени презъ 1926 г. въ Дания, тѣ се отзоваватъ радостно на поканата, и цѣли три седмици будятъ навсѣкжде въ тая страна, живъ интересъ и неудържимъ възторгъ.

Презъ 1927 г. тѣ сж въ Швейцария. Съ пѣснитѣ си тѣ очароватъ членоветѣ на Международния педагогически конгресъ въ Локарно. Следъ това кръстосватъ Швейцария и навсѣкжде печелятъ горещи симпатии. Вдѣхновени и възхитени отъ тѣхното просто изкуство, швейцарцитѣ ги завеждатъ да пѣятъ предъ гроба на Песталоци и ги изкачватъ на върха Юнгфрау, за да отекне гласа имъ тамъ, горе, въ царството на вѣчнитѣ снѣгове . . .

Лѣтосъ тѣ бродѣха изъ Франция.

* * *

Имахъ възможность да посетя изложбата на рисунки и изработки по ржчна работа отъ „Института Бакуле“, уредена въ Парижъ въ „Подслона за деца и юноши“ на г. Жоржъ Моро, и да чуя прочутия хоръ.

Не мога да сдържа възхищението си отъ всичко, що видѣхъ и чухъ тамъ.

Рисункитѣ говорятъ, че Бакуле не гледа на детското рисуване, като на проста техника, а се стреми да го превърне въ сжщинско изкуство. Изненадватъ постиженията на неговитѣ ученици въ рисункитѣ на човѣшкитѣ образи, както и умението имъ да изобразяватъ картини изъ дѣлничния животъ или такива, създадени отъ въображението имъ. Особено рисункитѣ на Жарусъ Здрубетски, нареченъ отъ другаритѣ си „Sarkau“, т. е. драгунъ, поради буйния му темпераментъ—юноша съ атрофирани крака—сж крайно интересни: тѣ представятъ развитието му въ рисуваелното изкуство отъ 6-год. му възраст до юношеската. Ако се проучатъ внимателно рисункитѣ на „Sarkau“, както и рисункитѣ на другитѣ деца, могатъ да се извлѣкатъ ценни поуки: обучението по рисуване трѣбва да държи смѣтка за преживяванията, които наблюдаванитѣ предмети сж могли да предизвикатъ въ детската душа, да се съобразява съ живо изразеното желание на децата да изобразяватъ всѣко видено нѣщо съ линии, шарки и други срдства.

Въ рисункитѣ на Бакулевитѣ възпитаници винаги има

хумуристиченъ тонъ и поетически елементъ. Той дори иска, рисуването да бжде смѣтано като „поетически предметъ“.

Твърде интересни сж редицата фантазийни картини, подъ надсловъ : „Деца на Бакуле кръстосватъ земята“. Като разбиратъ, че „Обществото на Народитъ“ не може да постигне целитъ си, тѣ тръгватъ по широкия свѣтъ да побратимяватъ съ пѣснитъ си хората и да заздравяватъ „мира“. Ето ги на северния полюсъ, събрали наоколо си животнитъ отъ заледенитъ земи ; ето ги и въ Египетъ предъ гроба на Тутъ-Анкъ-Аменъ - съ своята пѣсень трогватъ мъртвия фараонъ ; ето ги и въ Нова Гвинея между човѣкоядцитъ. Отъ благодарностъ последнитъ ги изаяждатъ. Коситъ имъ сж донесени въ отечеството. Великолепенъ паметникъ е издигнатъ въ тѣхна паметъ. Но и на „оня свѣтъ“ тѣ не мируватъ : по въздушни пѣтища тръгватъ за Марсъ, за да занесатъ и тамъ живо слово за миръ и братство . . .

Всичко това е представено въ картини, пълни съ хуморъ.

Творбитъ имъ по ржчна работа, както и рисункитъ, сж изработени художествено въ връзка съ нѣкоя идея, съ детския животъ, съ околния свѣтъ. Седемъ джуджета, водени отъ Сатана и тласкани отъ неговитъ помощници, представятъ „седемътъ смъртни грѣхове“. Една кутия, изработена отъ децата, за да поставятъ въ нея писмото, отправено отъ председателя Масарикъ до председателя на Съединенитъ държави, по случай пѣтуването на първия до Америка, е чудесно украсена наоколо съ различни сцени, образи на хора и животни изъ книгата на Киплингъ „Младия слонъ“.

И съ рѣзби въ дърво, както и съ рисункитъ си, тѣ изобразяватъ сжщо тѣй художествено работи и сцени, които сж ги заинтересували.

Ала онова, що надминава всѣко очакване, е хорътъ. Още въ началото на своето учителствуване, когато билъ селски учителъ, Бакуле разбира, какво могъщо възпитателно срѣдство е пѣнието и особено онова на нѣколко гласа. И въ своя институтъ — въ възпитанието на уличнитъ деца — той му отрежда почетно мѣсто.

Въ звездна нощъ завежда децата въ една градина. Хубостъта на лѣтната нощъ затрогва дълбоко душитъ на малкитъ дивачета. Бакуле помолва една ученичка, дошла отъ селско училище, да изпѣе нѣщо. И тя започва да пѣе пѣсень, научена въ кѣщи . . . Очаровани отъ пѣсеньта и хубавия гласъ, всички слушатъ съ притаенъ дѣхъ. Следъ това всички пожелаватъ да пѣятъ така хубаво, като нея. Бакуле задоволява желанието имъ и ги научва. Безъ да ги изморява и да ги измъчва съ музикални теории, той ги привиква да слушатъ внимателно, да се вдълбочаватъ въ изразенитъ чувства и да ги преживяватъ, да ги разбиратъ съ сърдцето си. Следъ

това се залавя да обработи детските гласове, за да могат да предадат всички отсѣнки на всѣка пѣсенъ. И музикалното образование на своите възпитаници той свързва съ общото имъ възпитание. Съ него той се стреми да развие у тяхъ вкусъ за всичко, що е хубаво и благородно.

Така подготвя своите пѣвци Бакуле.

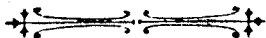
Почти всички пѣсни отъ репертуара на хора сж народни, подбрани измежду най-нѣжните и изразителните Само нѣколко сж творби на народни композитори, но и тѣ сж създадени по народни мотиви. Всѣка пѣсенъ — тжжна или весела — буди чувства: тжгата на сирака, изгубилъ отъ малкъ майка си; скръбта на дивата патица, смъртно ранена отъ ловецъ, която умира съ мисълъ за своите пилци, останали безпомощни сираци; благородството на селския трудъ; тжгата на войника, който отива на война, напуска любимата си и предчувства, че не ще се върне вече; щастието на младия селякъ, който, макаръ че има въ джеба си само нѣколко гроша, притежава чифтъ волове и хубава млада невеста...

Веселите пѣсни сж почти всички хороходни.

Какъ изразяватъ възпитаниците на Бакуле чувствата, въплътени въ пѣсните, които пѣятъ, не мога дори да се опитамъ да разкажа. Чуешъ ли ги, ти си раздрусанъ отъ дълбоко възлнение. Кога пѣятъ, тяхните лица се преобразяватъ: скръбъ или радостъ се изписва по тяхъ; малките пѣвци сливатъ своите души съ радостите или скърбите, изразени въ пѣсните. Тѣ не пѣятъ, а плачатъ или се смѣятъ, като героите, чиито чувства изразяватъ. Гласовете имъ добиватъ неуволими модуляции, и хармонията е свършена. Който ги е чулъ да изразяватъ съ пѣсенята си скръбта на сирака, който е чулъ малката солистка отъ хора да пѣе за мъртвата майка съ гласъ, задавенъ отъ сълзи:

„Ахъ, майко, майчице, кажи ми една дума!“ — не може да не се почувствува развълнуванъ и трогнатъ до дъното на душата си.

Това, що осъществи Бакуле съ своите възпитаници, е най-очевидното и най-убедителното доказателство, че възпитанието може да бжде могъща творческа сила, когато се даде пълна възможност на децата да упражняватъ и развиватъ своите способности и когато възписателятъ се посвети нему съ всичкия си умъ, сърдце и воля — съ цѣлата си душа.

Лоренцо Луцурага*)

КАТЕХИЗИСЪТ НА НОВОТО ОБЩЕСТВЕНО УЧИЛИЩЕ.

УРЕДБА.

I.

Новото обществено училище е лаборатория за педагогически опити.

А. То се ползува съ широка свобода въ педагогическата практика: опитва нови учебно-възпитателни методи, преди да бъдат приложени въ други обществени училища.

Б. Основава своята работа върху постиженията на детската психология и на други науки (философия, социология и биология), върху които се гради педагогиката.

В. Стреми се да потиква и подпомага развоя на детския животъ въ всички негови тѣлесни и душевни прояви, безъ да преследва други странични или утилитарни цели.

II.

Новото обществено училище е полуинтернатъ.

А. Влиянието на срѣдата има твърде голѣмо значение въ възпитанието. Поради туй новото обществено училище държи децата подъ свое влияние, колкото е възможно по-дълго време: по 8 до 9 часа дневно. Децата обѣдватъ въ училището.

Б. Новото обществено училище е достъпно за всички деца. То не държи смѣтка за общественото или стопанското положение, нито за въпроизповѣданието на родителитѣ имъ.

В. Новото обществено училище поддържа най-тѣсни връзки съ семействата. Затуй следъ всѣки учебенъ день то имъ връща децата, кани родителитѣ да идватъ често въ училището и задължава учителитѣ да посещаватъ семействата.

III.

Новото обществено училище е построено вънъ отъ града.

А. Животътъ на чистъ въздухъ е важно условие за правилното развитие на детето.

Б. Понеже училището не трѣбва да скъса връзкитѣ си съ семейството и културния животъ, то трѣбва да бъде разположено близу до града и да разполага съ добри съобщителни сръдства.

*) Редакторъ на „Revista de pedagogie de Madrid“ и членъ на управителния комитетъ на Международния сѣюзъ за ново възпитание.

В. Ако не е възможно да се построи училището далечъ отъ градския шумъ, то трѣбва най-малко да се построи въ нѣкоя градина или просторно мѣсто.

IV.

Новото обществено училище разпредѣля ученицитѣ на групи:

А. Въ всѣко отдѣление има по тридесетъ ученика, които работятъ подъ надзора на единъ учителъ, отговоренъ за тѣхното възпитание.

Б. За да бжде плодотворна учителювата работа, тя не трѣбва да трае повече отъ половинъ день и повече отъ 4—5 часа дневно.

V.

Въ новото обществено училище момичетата и момчетата се възпитаватъ заедно.

А. Нѣма нито едно разумно основание да се раздѣлятъ тѣ въ училището, когато въ семейството и на улицата живеятъ заедно.

Б. Ако се възпитаватъ заедно още отъ първитѣ училищни години, момичетата и момчетата привикватъ да се отнасятъ помежду си като другари и да избѣгватъ всичко неприлично въ обноситѣ си.

В. Съвмѣстното възпитание разнообразява и засилва училищния животъ, отстранява половата поквара и влияе благотворно върху живота на възпитаницитѣ, когато станатъ възрастни.

ТѢЛЕСЕНЪ ЖИВОТЪ.

VI.

Новото обществено училище отдава особена важность на рѣчната работа.

А. Тя е задължителна за всички ученици: извършва се, обикновено, следъ обѣдъ.

Б. Съ нея не се преследватъ занаятчийски, а възпитателни цели. Все пакъ презъ последнитѣ учебни години тя може да служи като подготовка за нѣкоя професия.

В. Рѣчната работа може да се постави въ услуга на обучението по другитѣ учебни предмети, но може да се изучава и като отдѣленъ учебенъ предметъ.

VII.

Новото обществено училище високо цени следнитѣ дейности:

А. занаятчийския трудъ (дърводѣлство, книговез-

ство, желѣзарство и др.), който развива наблюдателностъ, сръчностъ и духъ на сътрудничество ;

Б. земедѣлския трудъ (земедѣлие, градинарство, овощарство и др.), който развива духъ на покровителство и отговорностъ и подпомага обучението по природознание.

VIII.

Новото обществоно училище насърдчава свободната дружна работа.

А. Починътъ и самопроизволния стремежъ на децата къмъ работа сж необходимии условия, за да бжде извършвана тя съ интересъ.

Б. Децата могатъ и трѣбва да се сдружаватъ, за да работятъ споредъ вкусоветъ и наклоноститъ си.

В. Учителътъ трѣбва само да ги потиква къмъ работа, да имъ помага да си избиратъ единъ или другъ видъ работа и да се сдружаватъ, за да я извършватъ.

IX.

Новото обществоно училище подпомага детското тѣлесно развитие чрезъ игри, спортъ и гимнастика.

А. Детето трѣбва да играе на чистъ въздухъ. Само въ лошо време се използватъ закрити помѣщения, ала и тамъ прозорцитъ трѣбва да бждатъ винаги отворени.

Б. Постепенно свободната игра се превръща въ спортъ (футболъ, тенисъ и др.), който потиква къмъ надпреварване, безъ да се изражда въ партизанска борба.

В. Гимнастиката трѣбва да бжде ритмична. Предпочитатъ се упражнения, които развиватъ дихателнитъ органи. Обучението се води винаги споредъ съветитъ на училищния лѣкаръ.

X.

Новото обществоно училище урежда излети, лагери и ученишки лѣтовища.

А. Излетитъ подпомагатъ тѣлесното, умственото и нравственото развитие на децата : тѣ ги привикватъ къмъ усилия, като сжщевременно имъ даватъ случаи да съзерцаватъ природнитъ хубости. До колкото е възможно, се използватъ леснодостъпни превозни сръдства: желѣзници, автомобили и др.

Б. Едноседмични или двуседмични лагери близу до нѣкоя рѣка, гора, или сръдъ нѣкое поле ще се уреждатъ за най-възрастнитъ ученици.

В. Училищнитъ лѣтовища трѣбва да преследватъ възпитателни задачи : тѣ не трѣбва да се смѣсватъ съ лѣчебнитъ лѣтовища за слаби или болни деца.

УМСТВЕНЪ ЖИВОТЪ.

XI.

Новото обществено училище се стреми да подпомага общото развитие на ученицитъ.

А. Думата „развитие“ има два смисъла: 1) развитие на детскитъ способности и 2) придобиване и усвояване на знания.

Б. Учебната програма съдържа минимумъ общъ учебенъ материалъ, задължителенъ за всички ученици презъ първата учебна година.

В. Обучението е цѣлостно. То реди и свързва разнообразнитъ учебни материали споредъ случайния и постоянния интересъ, роденъ отъ нуждитъ на детето. Повърхностниятъ енциклопедизъмъ и обучението по отдѣлни, несвързани учебни предмети се отхвърля.

XII.

Новото обществено училище позволява на ученицитъ известенъ изборъ.

А. Въ задължителната минимална учебна програма има нѣща, които ученицитъ могатъ да избиратъ — въпроситъ, които трѣбва да разглеждатъ, или начинитъ, по които ще ги изучаватъ.

В. Въ горнитъ класове трѣбва да има сжщо незадължителни учебни предмети (чужди езици, машинописъ, изкуство, технология), отъ които за два въ всѣки класъ трѣбва да се предвижда задължителенъ минималенъ учебенъ материалъ.

Б. Принципътъ на свободния изборъ и на специализацията не трѣбва да изключва, а по-скоро трѣбва да засилва свободололюбивия и хуманитаренъ характеръ на основното училище.

VIII.

Обучението въ новото обществено училище се гради върху на наблюдения и опити. То обхваща:

А. Наблюдения на природата въ всички нейни прояви (зоология, ботаника, геология и др.)

Б. Прѣки наблюдения на обществената срѣда (нрави, трудъ, обществени учреждения и др.)

В. Опити въ учебната стая и въ училищнитъ лаборатории върху най-прости биологически, физически и химически явления.

XIV.

Новото обществено училище предизвиква личната дейностъ на ученика.

А. Тая дейностъ е основа на цѣлостното умствено възпитание. Тя не може да бжде замѣстена съ учителовия трудъ.

Б. Отвлѣчениятъ учебенъ материалъ (математика, история и др.) се свързва съ конкретенъ материалъ (природознание, география и др.) — съ она, която най-много подхожда на детската дейность.

В. Индивидуалниятъ трудъ не е несъвмѣстимъ съ колективния: първиятъ трѣбва да допълва втория.

XV.

Новото обществоно училище се съобразява съ естественитѣ детски интереси така :

А. Презъ първото детство или въ забавачницитѣ (за деца отъ 4 до 6 години) — общи интереси, игри и свободни дейности.

Б. Презъ второто детство или въ първоначалното училище (за деца отъ 7 до 10 години) — конкретни интереси, организирани игри и колективна работа.

В. Презъ юношеската възраст или въ горния курсъ на основното училище (за деца отъ 12 до 14 години), — прости и сложни абстрактни интереси, повече трудъ, преходъ отъ игра къмъ спортъ

УЧЕБНИ ЗАНЯТИЯ.

XVI.

Новото обществоно училище използва колективния трудъ:

А. Ученицитѣ свободно се раздѣлятъ на групи споредъ предметитѣ, които искатъ да изучаватъ.

Б. Членовеѣ на всѣка група, когато разгледждатъ нѣкаквъ въпросъ, разпредѣлятъ общата работа помежду си, споредъ способноститѣ на всѣки.

В. Всѣка група излага устно, писмено или чрезъ рисунки постиженията отъ своя трудъ.

XVII.

Въ новото обществоно училище се учи предимно сутринъ.

А. Отъ 9 часа сутринъта до 2 ч. следъ пладне всѣки день (24 часа седмично) времето се използва за умственъ трудъ, който изисква по-голѣми напрежения.

Б. Следобѣдното време — отъ 3 до 6 часа — се отрежда за лична и свободна ученишка работа.

Въ горнитѣ класове се въвежда мѣнлива седмична програма.

В. Ученицитѣ се групиратъ не по възраст, а споредъ развитието и способноститѣ имъ.

ОБЩЕСТВЕНО ВЪЗПИТАНИЕ.

XVIII.

Новото обществоно училище е малко общество.

А. То се състои отъ ученици, родители и учители: между първитѣ, вторитѣ и третитѣ грѣбва да се създадатъ, колкото е възможно, най-тѣсни духовни връзки.

Б. Учителитѣ носятъ отговорностъ за живота въ училището. Тѣ се събиратъ отвреме-навреме и избиратъ измежду си директоръ, който ги представя предъ обществото.

В. Родителитѣ сж въ постоянни връзки съ учителитѣ: изслушватъ бележитѣ на последнитѣ и излагатъ своитѣ.

XIX.

Ученицитѣ съставятъ сжщо частъ отъ училищното общество.

А. Тѣ, особено по-голтѣмитѣ, образуватъ съветъ, който се събира 3 - 4 пжти презъ годината, за да избира свои представители при учителитѣ.

Б. Известни длѣжности въ училищния животъ (подържане дисциплината вънъ отъ класа, грижитѣ за чистотата, за уредбата на ученишкитѣ библиотеки, за игрищата и др. т.) могатъ да бждатъ повѣрени на ученицитѣ.

В. Училищнитѣ потрѣбителни и производителни кооперации, въ които се използва ученишкия трудъ, се подпомагатъ и насърдчаватъ.

XX

Въ новото обществено училище ученицитѣ си избиратъ главатарии

А. Главатаритѣ отговарятъ за дисциплината и покровителствуватъ малкитѣ ученици.

Б. Ученицитѣ предпочитатъ да бждатъ ръководени отъ своитѣ главатарии, а не отъ възрастни хора

В. Учителитѣ постоянно надзираватъ поведението на главатаритѣ, за да могатъ навреме да отстраняватъ своеволията на последнитѣ.

XXI.

Въ новото обществено училище се развива чувство на сговоръ:

А. когато на по-възрастнитѣ ученици се възлага да пазятъ и ръководятъ по-малкитѣ;

Б. когато взаимно си помагатъ;

В. когато всички се подчиняватъ на главатаритѣ, които сами си избиратъ.

XXII.

Новото обществено училище най-малко си служи съ награди и наказания.

А. Преди всичко въ него не се допускатъ нито тѣлесни

наказания, нито материални награди, които унижаватъ детското и човѣшкото достоинство.

Б. Най-голѣма награда е удоволствието, предизвикано отъ сполучливо извършената работа; най-голѣмо наказание е огорчението отъ неуспѣха.

В. Наказания се налагатъ само за тежки простѣпки (публично мърнение, изключване) и то следъ като се изслушатъ ученицитѣ, родителитѣ и учителскитѣ съветѣ. Колкото по-малко наказания се налагатъ, толкова училището е по-добро.

ЕСТЕТИЧНО И НРАВСТВЕНО ВЪЗПИТАНИЕ.

XXIII.

Новото обществоно училище използва съревнованието:

А. като се позовава на доброволнитѣ ученишки услуги;

Б. като насърчава усилията въ игри и работа чрезъ дружна дейностъ;

В. като потиква ученика да сравнява постиженията отъ сегашната съ миналата си работа и му посочва по тоя начинъ напредѣка.

XXIV.

Новото обществоно училище има красива обстановка.

А. Редътъ и точността сж основитѣ на естетическото възпитание.

Б. Художественитѣ ученически творби се използватъ за украса на учебнитѣ стаи.

В. Съзерцанието на художественитѣ творби и четенето на литературнитѣ произведения съдействуватъ да се развива естетически усѣтъ.

XXV.

Новото обществоно училище се грижи за музикалното възпитание на възпитаницитѣ си.

А. Всѣки день всички въ него пѣятъ въ хоръ народни и класически пѣсни.

Б. Често слушатъ въ училището или вънъ отъ него образцови музикални творби.

В. По възрастнитѣ ученици, които иматъ музикални способности, уреждатъ оркестри.

XXVI.

Новото обществоно училище развива нравственото съзнание на ученицитѣ:

А. чрезъ общо четене на литературни творби, които не сж писани специално за деца;

Б. чрезъ всѣкидневно упражненіе въ нравствени дѣла (себеотрицание, благородство, истинолюбие и пр.)

В. чрезъ класни преценки на дѣла, извършени отъ самитѣ ученици или отъ други.

XXVII.

Новото обществено училище развива граждански и общочовѣшки чувства:

А. чрезъ разкази и четива изъ всички области на народната история, въ които не преобладаватъ войнитѣ и политиката;

Б. чрезъ разкази и четива изъ всеобщата история, въ които се рисуватъ отношенията между народитѣ.

Чрезъ еднитѣ и другитѣ то буди чувства за международенъ сговоръ и духовно общение съ човѣчеството.

Д-ръ Т. Хамершлагъ.

РЪЧНАТА РАБОТА ВЪ УЧИЛИЩЕТО „МОНТЕСОРИ“.

Мнозина твърдятъ, че методътъ на Монтесори не подпомага развитето на детското въображение.

Това твърдение е неоснователно. Методътъ на Монтесори не препоръчва, възрастнитѣ да действуватъ върху детското въображение, понеже то е само една способностъ, на която, като на всички други способности, трѣбва да се даде възможностъ свободно да се развива. То е особено дарование. Както европейецътъ се очудва на ходожественитѣ творби на първобитнитѣ хора, безъ да може да схване духа и смисълъта имъ, така и възрастниятъ мъчно може да проникне въ творбитѣ на детското въображение. Да прибавяме къмъ последното и слабо художествено въображение на възрастния е, действително, излишно. Детето, което може да играе по цѣли часове съ една пръчица, която смѣта нѣкога за кукла, а другъ пжтъ за конче или друго нѣщо, се възмущава, когато на неговия въпросъ „ще е това?“ нѣкой възрастенъ отговори: „Това е кукла! Това е конче!“ Детето иска отъ възрастния знания, сведения, сръчностъ, умение — накжсо, сръдства; съ помощта на които може да разбере свѣта. Сръдствата, съ които по своеобразенъ начинъ преобразява свѣта, то притежава — има ги у себе си.

Ето защо ние не се опитваме да въздействуваме върху детското въображение, ала въ замѣна на това му даваме пълна възможностъ да одѣлтвори своитѣ творби. Детскитѣ изработки тогава добиватъ значение и стойностъ, както и самитѣ детски прояви. Така самопроизволно въ отдѣлението се явява ходожествено творчество — фантастично по форми, шарки

и съдържание. То е свойствено за детската дейност презъ тая възраст. Следъ всичко това, илюстрирането на разкази и свободното рисуване, които се смѣтатъ за едни отъ най-важнитѣ дейности на трудовитѣ групи, сж нѣщо естествено.

Различаваме въ тази област на дейност нѣколко типа деца. Едни рисуватъ системно презъ цѣла година. Тѣ илюстриратъ писменитѣ си упражнения, украсяватъ съчиненията си, изразяватъ своитѣ мисли, чувства и желания съ картини и орнаменти.

Други деца рисуватъ само отвреме — навреме, но доста интензивно. Тая самопроизволна дейност се предизвиква отъ интересни по съдържание приключения или обстоятелства: напр., следъ посещение на театъръ или нѣкое кино-представление. Следъ едно посещение на „Чангъ“ много деца, които не обичаха да рисуватъ, изразиха впечатленията си чрезъ рисунки.

Твърде често този интересъ къмъ единъ или другъ начинъ за изразяване играе голѣма роль. По цѣли дни много пжти децата опитватъ, какъ да представятъ нѣкои нѣща, строятъ проекти, измѣнятъ ги, сподѣлятъ мисли за тѣхъ, додето най-после намѣрятъ форма, която ги задоволява. За малкитѣ деца съ рисуването, като срѣдство за изразяване и нагледно представяне, се започва периодъ на особена дейност. Самиятъ начинъ за представяне се развива напълно органически: отъ първитѣ осезателни опити за систематично изразяване се минава постепенно къмъ представяне все по-близко до действителността. Децата си служатъ съ единъ или другъ начинъ за изразяване, докато той имъ се харесва. Следъ това като му се наситятъ, тѣ идватъ при насъ да ни питатъ.

Подготвени чрезъ обучение, което се гради върху точни наблюдения и индивидуална работа, тия деца сами, безъ да ги кара нѣкой, почватъ, може би, по-рано отъ другитѣ деца да рисуватъ цвѣтя, пеперуди и други предмети отъ натура. И рисуватъ така внимателно и точно, както би направилъ това човѣкъ на науката.

Ние поправяме само техническитѣ грѣшки: отсѣнки въ боитѣ, дебелина на линии и др. т. Въ всички такива случаи нашата намѣса е минимална. Единъ примѣръ: Малко момиченце идва въ работилницата и иска да изрѣзва хартийки. Даваме му хартия и ножици. Изведнѣжъ то се сепва:

— Като рѣжа, нали ще изрѣжа хартията? Въ такъвъ случай трѣбва да му се покаже самата работа. Едно показване е достатъчно, за да почне да работи.

За да могатъ да работятъ децата като въ работилница, ние уредихме до учебната стая малка, макаръ и не напълно удобна, работилница. Тя е необходима, понеже работата въ

нея се различава значително отъ обучението и изисква особена интензивностъ.

Работилницата разполага съ потребнитѣ инструменти и материали. И тукъ обучението не е общо (класно). Децата работятъ по отдѣлно или на малки групи. Както при обучението по другитѣ учебни предмети, така и тукъ новиятъ материалъ се преподава по единично. Понѣкога децата иматъ и общи занятия: на всички се дава еднаква работа съ единъ и сщъ материалъ. Върху работата се говори общо.

Занятията се разпредѣлятъ така:

Дърводѣлство. Имаме единъ тезгяхъ съ най-важнитѣ дърводѣлски инструменти, съобразно възрастта на децата. Вънъ отъ това, ние имъ даваме и материала: разни видове дърво, дъски, летви и др. Следъ като покажемъ на децата инструментитѣ и тѣхното употребление, чакаме да видимъ, какво ще кажатъ тѣ — какъ ще действуватъ.

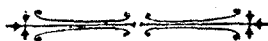
По-голѣмитѣ деца се залавятъ веднага за работа: строятъ кѣши, мостове, коли, желѣзници, кафези, сандѣци и др. т. Малкитѣ отначало само гледатъ, какъ работятъ другарчетата имъ, искатъ да имъ помагатъ, а следъ това и тѣ почватъ да работятъ — рѣжатъ дъсчици и се гордѣятъ съ извършената работа. Разрѣжатъ ли сполучливо нѣкоя дъсчица, започватъ да разглеждатъ частицитѣ имъ, чистятъ ги съ стъклена хартия, сравняватъ ги, но и на умъ не имъ идва за какъвто и да е строежъ. Така неусѣтно се подготвятъ за техническа работа, безъ да съзнаватъ това.

Тъкане, плетене и преплитане. Тия видове рѣчна работа иматъ еднакво значение, както за момчетата, така и за момичета. Ние даваме на децата опѣнати на рамки жици, които преплитатъ съ цвѣтни вълнени нишки и украсяватъ съ разни рисунки. Съ голѣма радостъ децата работятъ съ лико, защото имъ се дава възможностъ да изработватъ дребни подарѣци за родителитѣ си.

Малкитѣ чертаятъ, рисуватъ, моделиратъ съ глина, изрѣзватъ линолеумъ и т. н. Всѣка нова работа и всѣки новъ материалъ потиква децата къмъ трудъ. Ето защо, когато запознаваме децата съ боитѣ, веднага всички започватъ да рисуватъ съ бои на дърво, стъкло и т. н.

Децата работятъ съ особена радостъ въ работилницата. Тамъ тѣ идватъ съ голѣми планове, които постепенно осществяватъ.

Превелъ Д-ръ К. Свраковъ

ИЗЪ ПРАКТИКАТА

ЗА ПРАКТИКАТА

Longum iter est per praecepta,
breve et efficax per exempla.

SENECA.

Д. Правдолюбивъ.

МАЙЧИЧКА.

(Изъ дневника на моя колежка.)

1-й октомврий.

— Вие ли сте г-ца Мара Василева, учителката на третото отдѣление?

— Да, азъ съмъ, госпожо!

„Кого ми напомня тая интелигентна дама, стройна, съ малка глава, потънала въ кждри, крайно превзета и надменна?“

— Азъ съмъ Генината майка (Генината майка! Какво голѣмо сходство между майка и дъщеря?) Приятно ще ми бжде вашето запознанство. Дъщерята често споменува у дома името ви. Твърде много ме интересува нейния успѣхъ. Дойдохъ да поговоримъ по нѣкои въпроси относно възпитанието ѝ.

— Съ най-голѣмо удоволствие ще ви изслушамъ, — прекъснахъ я азъ. Та и безъ това ние се мжчимъ да привлѣчемъ вниманието на родителитѣ къмъ нашата училищна работа. Но защо не дойдохте на вчерашната родителско-учителска срѣща?

— Още преди да влѣза при васъ азъ бѣхъ напълно увѣрена, че вие ще ме укорите за това, любезна госпожице. Зная, много добре зная, че вамъ, на учителитѣ, е много неприятно, когато ние, родителитѣ, ви безпокоимъ единъ по единъ, но... но... — тя въздѣхна — но все пакъ съмъ убедена, че беседитѣ между една иайка и учителката трѣбва да ставатъ при по-интимни условия. Не може всичко да се говори предъ хората. При това пъкъ и повечето отъ родителитѣ на вашитѣ ученици, както знаете, сж отъ съвсемъ друга срѣда — селяни, простаци. . . .

Не можахъ да се стѣпя и я прекъснахъ.

— Никога до сега, госпожо, не съмъ отказвала срѣщитѣ си съ родителитѣ на моитѣ ученици, даже и когато идватъ по единъ. Винаги напълно съмъ била въ услугитѣ имъ.

— Ахъ. . . ахъ . . . — започна да хленче госпожата — моята Гена нищо не ви е казала, нали? Ахъ . . . какво голѣ-

мо нещастие ни постигна... Съ носна кърпа затърка очите си, и плачът ѝ се засили. — Ах... Гениният баща...

— Дали Гена е останала без баща? — уплашено я прекъснах аз и неволно протегнах ръка към плачущата жена.

— Ах, не, не, госпожица, той е живъ! Но защо е живъ? — По-зле е от умрелите! Нима вие още не знаете? Нали бяха писали даже и вестниците? Мислех, че цъль свѣтъ зная за това. Той не е умрѣлъ, госпожице, а е въ затвора. Каква неправда? Обвиниха го въ рушветчилюкъ, а той е невинен...

Азъ мълчахъ. И, действително, не знаехъ за тая история. Следъ тая вестъ азъ пакъ останахъ безучастна: никакво съчувствие не изказахъ къмъ наскърбената жена. Отъ това мое поведение тя каточели остана недоволна, защото веднага промѣни тона на гласа си.

— Азъ съмъ интелигентна жена, акушерка... — започна тя. — За възпитанието на малките деца и азъ каго вась много книги съмъ прочела. Но никога до сега не съмъ чувала — прощавайте ми за израза — че децата трѣбва да се водятъ по работилниците, магазините, за да разпитватъ дюкянджиите за празни нѣща. Това е твърде глупаво, госпожице — най-вече, защото много отъ чирачетата си позволяватъ къмъ момчетата разни закачки. Това е скандално. Вие сте длъжни да учите децата, а не да ги карате по цѣли дни да тичатъ изъ улиците. Вънъ отъ това, Гениятъ почеркъ отъ день на день почна да става все по-лошъ. Вие не следите учениците си. Най-после азъ ще бъда принудена да се оплача...

— Госпожо, не мога да разбера, защо така приказвате? И ако не бѣхте майка на мое ученичка, азъ отдавна бихъ ви напустила. Вие незаслужено оскърбявате и менъ и училището. Помжчете се малко по-свързано да се изкажете, защото — право да ви кажа — не мега да разбера, отъ що сте недоволни и какво искате...

— Не желая моята дъщеря да седи до Пеката.

— Но тѣ никога до сега не сж седѣли на единъ чинъ.

— Но все пакъ седи близу до нейния чинъ. Все пакъ може да слуша неговите думи. Пеката е сжщински гаменъ. Колко е жалко, че вие още не познавате учениците си.

— Още какво има да кажете?

— Не желая за напредъ моята дъщеря да бжде изпращана, заедно съ момчетата, по улиците, за каквото и да е наблюдение.

— Говорите за наблюденията! Разбирате ли, че къмъ такъвъ видъ работа ни задължава самата училищна програма. Азъ не мога да освободя дъщеря ви отъ нейните и учебни задължения.

— Тогава ще я прибера у дома си!

— Свободни сте, ако не ви е страхъ отъ закона. Ако обичате, елате да поговорите съ г. директора по въпроса за програмата.

— Никакъвъ директоръ не познавамъ. Съ никого вече не искамъ да говоря. Гена е моя дъщеря, и никой не може да ми я отнеме. Не ще я пращамъ вече.

И веднага следъ това госпожата — родителка седна на единъ отъ столоветъ, наведе върху ржце главата си и започна горещо и искрено да плаче. Не само сприхава, но още и крайно нервна била Генината майка.

— Госпожо, не плачете, успокойте се! Никога не съмъ искала да ви обиждамъ, започнахъ да успокоявамъ нещастната майка. И никога не бихъ ви съветвала да вземете детето си отъ мойто отдѣление. Гена не е лоша ученичка. Обещавамъ ви, че и върху почерка ѝ ще обърна по-сериозно внимание.

Следъ малко госпожата се изправи, обърса сълзитъ си и безъ да си вземе сбогомъ демонстративно ме напусна. Сега разбрахъ Генината опърничавостъ: майчицка! „Крушата не пада далечъ отъ дървото“, говори народната пословица. За да опознаешъ добре детето, по-рано трѣбва да изучишъ и неговитъ родители. Децата сж копие на своитъ създатели.

Божилъ Върбановъ — Т.-Пазарджикъ.

ПАТИЛА.

(Четене въ II ѳтд.)

Днесъ въ двора на училищния съседъ чичо Стоянь имаше нѣщо необикновено. Купъ ученици се бѣха струпали срѣдъ двора около чичо Стояна, който, махайки ржце, тревожно разказваше нѣщо. Поллюбопитствахъ да чуя. Още не стигнахъ, децата се занаяпредварваха да ми разказватъ, какъ нощесъ влѣзълъ въ кошарата вълкъ. Одушилъ една овца. Чичо Стоянь едва успѣлъ да го прогони Занизаха се описания . . . Въ това време звънецътъ пискливо ни призова въ учебнитъ стаи за работа.

Имаме четене. Децата сж още подъ впечатленията на станало у чичо Стоянови . . .

Замислихъ се върху предстоящата си работа. Редица разсждения погълнаха вниманието ми.

Обучението трѣбва да бжде творческо. Чрезъ него трѣбва да се впрегнатъ на работа всички детски сили. Заслужава мание онова обучение, което се съобразява съ детската природа — съ непосредственитъ интереси, нужди и преживявания. Дей-

ната страна при обучението трѣбва да се заеме отъ децата. Учителътъ трѣбва да бѣде само напѣтвачъ и приятель. . .

— Тукъ, учителю, има едно четиво, въ което се разказва за една овца и единъ вълкъ! — тържествено извика несдържаниятъ Чудомиръ. Този зовъ на будното детско съзнание и непринуденъ интересъ прекъсна разсѣжденията ми. Купъ деца отъ съседнитѣ чинове на Чудомира се бѣха струпали около него. Гледката ме порази. Нѣколко двойки блѣснали отъ радостъ детски очички се бѣха приковали въ текста на четивото „Патила“*). Каточели никога не бѣхъ виждалъ ученицитѣ си тъй задълбочени въ работа. Сѣкашъ читанката представяше огроменъ магнитъ, който привличаше къмъ себе си децата съ цѣлото имъ сѣщество.

— Чудомире, кажи заглавието на това четиво!

— П а т и л а. — Намѣрето го всички. Прочетете го тихо! Нека то ви разкаже за тази Патила.

Въ мигъ отдѣлението се обърна на брѣмчещъ кошеръ. Четиридесетъ и шестъ жизнерадостни пчелици зажукуаха надъ читанката, за да събиратъ плодоносния медаецъ отъ народната мъдростъ, вложена въ четивото.

— Учителю, защо тази овца се казвала Патила?

— Охо, не се сѣща! Нали си изпатила отъ вълка? Той щѣлъ да я изяде, затова сама се нарекла Патила.

Въ това четиво нѣма непознати думи. Всичко е просто и ясно. Нали е народна приказка?

— Кой ще разкаже приказката?

— Било зимно време. Земята навсѣкжде била постлана съ дебела снѣжна покривка. Единъ изгладнѣлъ вълкъ. . .

— Въ читанката не пише, че било зимно време, учителю!

— Ехъ, Свѣтозаре, нали знаешъ, че вълцитѣ нападатъ на стадата зимно време. . . , заоправдава се Слава.

— Така е, Зарко — право казва Славка, отсѣчено извика Станиславъ.

— Това добре. Кажете ми, колко картинки има въ това четиво?

Отдѣлението отново зашумѣ. Всѣко дете съ видимо усърдие почна да чете четивото, за да открие картинкитѣ.

— Две сж, господинъ учителю!

— Първата? — Нощно време. Стадо овци лежи въ кошарата, и вънъ отъ нея единъ вълкъ и една овца се разговарятъ.

— Втората? — Стадото въ кошарата. Срѣдъ него лежи Патила. Вълкътъ вика отъ вънъ: „Патила, де си?“

— Кой ще прочете първата картина? . . .

— Кой втората?

*) Нар. приказка изъ читанката на М. Влайковъ и др. за II. отдѣл. стр. 10.

— Нека извадимъ тетрадкитѣ си по четене, учителю, и да си нарисуваме картинкитѣ.

— Добре !

Следъ две минути всички деца работѣха най-усилено. По лицето на всѣко отъ тѣхъ се четѣше радостта, която сама непринуденото творчество ражда

Къмъ края на часа рисункитѣ бѣха готови. Чудно разнообразие ! Всѣка рисунка е напоена съ дѣха на крилатата детска фантазия. Всѣка чертица затрогва и увлича. Чрезъ тѣхъ малкитѣ творци разказватъ за купнежитѣ, страданията и радоститѣ на своитѣ малки сърдца. . . Колко малко по нѣкога ги разбираме ! . . Ването е нарисувало кошарата пълна съ овци, а вѣнъ — една овца и вълкъ. Подъ рисунката е написало красиво : — „Овцо, ще те изямъ !“ Направило и втората картинка. Подъ нея се чете : — „Патило Патило, де си ?“

Доброславка е поставила и звезди, а Колю — срѣдъ стадото овчарѣ спи. . . И още какво ли не е създала детската фантазия.

* * *

— Деца, първия часъ разгледахме съдържанието на четивото „Патила“. . . — Сега ще се научимъ да го четемъ, както трѣбва, прекъсна ме Димо.

— Нека по-напредъ да го драматизираме, възрази Ненко. — Милка ще е овцата, а Чудомиръ вълка. — Хайде, Милке, облѣчи кожата на Димитъръ. . .

— Нека го обърне, та да прилича повече на овца. . . .

Нови потици, нови увлѣчения подъ напора на преживяното съдържание. . . .

— Слушайте, азъ ще ви прочета. Въ мигъ отдѣлението се смѣлча. Къмъ менъ бѣха отправени пълни съ животъ очички. Стори ми се, че хиляди невидими нишки свързаха сърдцето ми съ детскитѣ сърдца. Художествеността на прочита затрогваше и увличаше.

— Още веднажъ ще ви прочета. Зашумѣха читанкитѣ. Малкитѣ прѣстчета показваха редче следъ редче.

— Кой разказва тази приказка ? — Народътъ ! — Затова се казва народна. — Ами само думитѣ на народа ли кж написани ? — Не. Има думи на вълка и думи на овцата. — Тукъ има разговоръ, учителю !

— Слушайте, ще ви прочета още веднажъ ! Всички думи еднакво високо ли чета ? — Не. Думитѣ на овцата и вълка четете по-високо. — А на народа ? — По-тихо !

— Помжчете се сами да си прочетете, като менъ четивото !

Новъ потикъ къмъ работа. . . .

— Кой ще чете ? — Колю събърка, учителю ? Той чете думитѣ на народа по-високо отъ думитѣ на вълка и не

си извива правилно гласа. . . . Заредиха се редица упражнения и взаимни поправки.

Въ края на часа резултатитѣ бѣха отлични. Децата направиха първата стѣпка къмъ правилната модулация на гласа при диалога. Ще четемъ и други подобни четива, докато децата се научатъ да четатъ добре разговори.

Така избѣгнахъ въ единъ полудень пагубното раздвояване на детското съзнание, тъй свойствено на всѣкидневната практика. Стори ми се, че уведохъ децата въ една приказна градина, където можеха да бератъ неуморно цвѣтята на радостъ и непринуденостъ, напоени отъ влагата на вѣчния купнежъ къмъ истината. . . .

Зора Млад. Хансъ — Варна.

ПЛИСКАТЪ ЧЕРНОМОРСКИ ВЪЛНИ...

(Изъ практиката ми по писане въ IV отд.)

I часъ.

Предстоеше ми да влѣза въ III часъ на урокъ по писане. И пощата донесе писмо за IV отд. изъ гр. Елена.

Да си призная, за него часъ повече ми се играеше съ децата навънъ, отколкото да имъ давамъ теми за преписъ, диктовки, възпроизвеждания, разработвания на дадени изречения или свободни съчинения, които ги бѣха вече пресичали. При все това бѣхъ готова съ една изненада: имахъ написани билетчета съ по три мисли за разработване и смѣтахъ да ги раздамъ на по 4 деца, за да ги развиватъ колективно. Желаяхъ да видя, на какъвъ брѣмчащъ кошеръ ще заприлича отдѣлението ми и какъвъ медъ ще ми дадатъ следъ това моитѣ пчелици. А тѣ бѣха такива мили и обични пчелици!..

Но тоя планъ приложихъ по-късно, а сега ми хрумна, че полученото писмо ще ми донесе, може би, нѣщо ново за този часъ.

Решихъ да имъ го прочета веднага и го прочетохъ.

Влѣзохъ, когато всички бѣха заели мѣстата си, изправихъ се предъ тѣхъ мълчалива и полусериозна, и тѣ заочакваха „нѣщо“. Извадихъ „нѣщото“ изъ джеба си и безъ никакво предупреждение зачетохъ:

„До ученицитѣ отъ IV отд. при училище . . . въ гр. Варна. Гр. Елена. . . 192... год. Мили другари, и т. н. . . Съ поздравъ: Вашъ другаръ...“

И, като сгънахъ писмото и го оставихъ върху катедрата, изгледахъ всички до единъ. Това трая 3–4 минути.

— Стига! Поразмърдайте се! Сякашъ сте се превърнали на статуи. Какво ви е?

Едни останаха все тъй неподвижни и отправиха каточе сконфузени погледи ту къмъ горния край на черната дъска, ту къмъ тавана. Други шумно се раздвижиха.

— Ааа, то е много хубаво писмо, г-це!

— Чудо, чудо е!

— Браво на момчето! Какъ го е съчинило!...

Азъ намѣрихъ за умѣстно да си служа само съ очитѣ, а не и съ устата. И добре направихъ.

Милка спрѣ похвалитѣ съ енергично ставане:

— То не е съчинено само отъ момчето. (Азъ прехапахъ устни и помислихъ, че настѣпва време за моя изоставенъ планъ). Учителътъ е помагалъ. Съчинили сж го въ часъ съ цѣлото отдѣление, а пкъъ ученикътъ го е само преписалъ.

— Да, Да! Това може да е вѣрно, г-це! — скочи да потвърди съ полушеговита усмивка и Митко.

— Разбира се, азъ знамъ, — продължи словоохотливо Милка. — Де ще може единъ ученикъ да измисли такива хубави изрази?

Тукъ се размърдаха и другитѣ, измежду които бѣха авторитетната сериозна Минка, нѣжната умница Лилия и нѣколко души отъ посрѣдственитѣ деца.

Минка дигна ржка и веднага се обърна къмъ Милка:

— Ти, като не можешъ да измислишъ хубави изрази, не можешъ ли пкъъ да ги намѣришъ отъ нѣкжде?

— Да, и това ще бже пакъ твой трудъ, — каза другарътъ на Минка.

— Всѣки не може и това да направи, — счете за свой дългъ да се обади и Минкиниятъ другаръ.

— Е пкъъ това момче можало, — разнесе се дебелиятъ гласъ на бавния, посрѣдственъ и най-възрастенъ въ отдѣлението Иванъ.

Другарътъ му Василь, — заекващо, но способно момче, — го подкрепи тутакси, и ние търпеливо го изслушахме.

— И важното е, че ни е изпратило хубавото си писмо, за да му пишемъ и ние, — каза той.

— Да му пишемъ! — викнаха нѣколцина.

— Още сега!

— Сега имаме писане!

— Всѣки да си съчини!

— Най-хубавото съчинение ще изпратимъ!

— А, г-це, бива ли?

— Чакайте, бе! Не изваждайте тетрадитѣ!

— Г-цата ще каже нѣщо!

— Какво, г-це? Защо мълчишъ?

Милка дигна ржка. Кимнахъ й замислено.

— Г-це, нека да си запишем хубавитъ изрази отъ писмото. Ти ни ги диктувай! — каза тя.

— Да, да! После ще си съчинимъ вкжци, — въ хоръ се обадиха почти всички.

Азъ отказахъ съ вдигане на вежди и се усмигнахъ. Засмѣха се всички. Палавитъ заскачаха и взеха думата.

— Не видите ли, че г-цата се чуди на ума ви? — каза Асенъ.

— Г-цата ли да седне сега да ви диктува писмо? каза Кирчо.

Азъ изгледахъ всички поотдѣлно и спрѣхъ погледа си върху Лилия. Тя ме разбра и дигна ржка. Презъ всичкото време тя бѣ мълчала, и азъ забелязахъ, че съобразяваше нѣщо. Сжщото вършеше вече и Минка.

Настана тишина. Азъ се приближихъ до първия чинъ на срѣдната редица и кимнахъ на Лилия.

— Г-це, на хубавото писмо трѣбва да отговоримъ съ още по-хубаво. Милка право каза. Може да се съчини едно писмо въ часъ, съ цѣлѣто отдѣление. Помните ли въ II отд. какъ писахме въ Русе и получихме сп. „Здравецъ“? И сега така. Хубаво ще бжде!

Азъ трепнахъ. Съвсемъ бѣхъ забравила она случай и сега се изненадахъ и, навѣрно, изчервихъ, защото тогава азъ дадохъ идеята и подказвахъ изреченията. Тѣ ги само одобрявахъ или поправяхъ и после диктувахъ да ги запиша върху черната дъска, отъ дето си го преписаха. Сега положението бѣ друго, съвсемъ друго.

— Ще си послужимъ и съ нѣкои хубави изрази отъ полученото писмо. Тѣ ще ни помогнатъ. — Защо да не ги запомнимъ и употребимъ? — каза Минка.

— Добре! — отсѣкохъ азъ. — Искате ли всички?

— Да! — извикаха до единъ и слаби и силни,

— Ще прочита още веднажъ писмото, а вие, деца, ще внимавате върху строежа му — какъ започва, какъ продължава и какъ свършва. Хубавитъ изрази веднага ще ми посочвате: азъ ще ги подчертавамъ, а вие ще ги запомняте добре! На работа! Внимание!

Всички заковахъ гърбове и ржце назадъ. Зачетохъ бавно и изразително. На новитъ картини мѣнѣхъ тона на гласа си, подчертавахъ хубавитъ изрази и презъ всичко време наблюдавахъ лицата.

Едва презъ този часъ азъ забелязахъ, че е имало часове и дни, презъ които съмъ пропускала да видя очитъ на всѣко дете. Разбрахъ и усвоихъ отъ тогава полезния навикъ — презъ всѣки часъ да срѣщамъ съ погледа си погледа на всѣко дете. И благодаря на случая за това. Защото не писанитъ психологии ще ни направятъ познавачи на детската душа.

— Сега ми посочете строежа на писмото, деца!

— Има хубавъ уводъ !
 — Започва съ мѣстонахождението на града.
 — И го величае, за да ни заинтересува.
 — Разхожда ни първо около него.
 — И преди основаването му !
 — Това още повече ни заинтересува.
 — После ни въвежда въ града.
 — По улицитѣ и училищата.
 — Посочва ни кжжитѣ, дюкянитѣ, учрежденията и ра-
 боилницитѣ.

— Разправя ни за поминѣка и нравитѣ на населението.

— Завършва съ обичѣта си къмъ родното мѣсто.

Направихъ знакъ да млъкнатъ и се поразходихъ покрай
 чилюветѣ.

— Е, одобрявате ли този планъ, деца ? Подходящъ ли
 ще е и за нашето писмо ?

— Да !

— Тогава по-подробно да го пообмислимъ !

— Хайде !

— Съ какво ще започнемъ ?

— Съ уводъ. Мѣстоположение, околности, история.

— Напримѣръ, какъ ?

— А че . . . — замисли се Милка, — а че Варна се на-
 мира до Черно море, при Девненското езеро; че тѣ сж съе-
 единени съ прокопанъ каналъ; че при канала има фабрики . . .

Митко я прекъсна. Той обичаше да я критикува.

— Е-хе, ти изведнажъ влѣзе въ голѣми подробности,
 Милке! По-полека, не бързай! Трѣбва най-напредъ хората ху-
 бавичко да разбератъ, на кое мѣсто въ България лежи Варна
 и дали е малка или голѣма.

И по тоя начинъ, споредъ критиката на самитѣ ученици,
 безъ да вземамъ голѣмо и сжществено участие, когато звъ-
 нецѣтъ удари, азъ турихъ точка на следния планъ върху чер-
 ната дѣска:

Планъ за описание на гр. Варна.

1. Уводъ: Мѣстонахождение — въ Сев.-изт. България, до
 заливъ на Черно море, при голѣмо езеро и други истори-
 чески мѣстности (отъ сев.-з. до юго-з.) История (съ хубави
 изрази, за да бже интересно!)

II Изложение:

а) За града — 1) квартали-предградия (Сесъ-Севмесъ, Мак-
 суда, Евксиноградски лозя и др.) 2) Улици: Евкс. шосе — гро-
 бища, Приморска градина, морски бани; 6 септемврий, Царъ
 Борисъ, пл. Мусалла, Владиславъ; 3) Учреждения, театри и
 др. здания: църковенъ домъ, Окр. сждъ, Кино Прошекъ,
 Воененъ клубъ, Окр. управление и т. н. до Митницата, При-
 станището, Новата гара и Електрическата централа. 4) Фаб-

рики: „Кирилъ“, „Сила“, „Текстилъ“ и др.; тебеширена ф-ка (Болицидата, казармитъ, Бръговия укрепенъ пунктъ). 5) Черкви и паметници — Св. Никола, Св. Арх. Михаилъ и т. н. до Св. Богородица и паметника отъ Освобождението; 6) Училища — първоначални прогимназии, гимназии (Археологически музей, Муз. академия) Търговско у-ще и Търг. академия; Институтъ за глухонѣми, Френски пансионъ.

б) За хората — 1) Поминъкъ: търговия, индустрия, занаяти (рибари, лодкари и др.) 2) Народностъ, вѣра и нрави: българи, гърци, турци, татари, арменци, евреи, гагаузи и др.

в) За климата 1) Лѣте — прохладно, тихо време; 2) Зиме — меко и вѣтровито; 3) Есень и пролѣтъ — топличко и вѣтровитичко.

III Заключение: — Морето е най-голѣмата и рѣдка красота на Варна. Ние ги обичаме — и него и нея.

Записвахъ си го едновременно всички. Само нѣкои останаха да си допишатъ.

II часъ.

Той бѣ следния часъ — първия сл. обѣдъ. Не можехъ да не се съглася. Не помня, какъвъ предметъ трѣбваше да имаме. Отмѣнихме го и писахме, по-право съчинявахме. Минка пишеше върху черната дъска, а другитѣ творѣха. И това съчинение лежи сега предъ мене въ 42 екз., написани съ 42 почерка, и отъ силни и отъ слаби ученици.

Влѣзохъ въ стаята преди децата. Чакахъ да си заематъ мѣстата, и дежурнитѣ да прочетатъ молитвата. После застанахъ предъ тѣхъ и боязливо се усмигнахъ. Тѣ ме разбраха.

— Готови сме, г-це, готови сме!

— Е, да работимъ ли? — запитахъ.

— Да работимъ!

— Хайде тогава! На работа! Вижте плана и намислете увода! Който намисли първото изречение добре, да си дигне ржката.

Азъ се отдрѣпнахъ на страна и решихъ да стоя като закована и да ги наблюдавамъ — всички до единъ. Следъ 3 минути Златка дигна ржка, и погледитѣ се обърнаха къмъ нея. Тя предложи:

— „Варна се намира въ Сев.-изт. България до единъ заливъ на Черно-море“.

— Не! Много просто е казано. Да бжде: „Варна лежи на бръга на Черно-море въ Сев.-източна България — предложи Сотиръ.

— И това не е интересно! — Да бжде: „Варна лежи тамъ, където Сев.-изт. България се допира до Черно-море. Тамъ Черно-море прави красивъ заливъ“ — предложи Митко.

Милка скочи засмѣна.

— Туй нѣщо Варна баница ли е, Митко? По-добре ще е да го кажемъ съ едно изречение, а не съ две — каза тя.

— Е, кажи ти, де! — прозвуча дебелия гласъ на Ивана.

— Митко хубаво го каза, само да се поправи: Градъ Варна лежи на красивъ заливъ, кждето Сев.-источна България се допира до Черно Море, — каза Милка и си седна.

Лилия взе думата.

— Въ писмото бѣше по-интересно започнато и по-красиво, — заговори тя. Тамъ се казва: „Гр. Елена се гуши на това мѣсто срѣдъ Балкана, кждето горитѣ сж пълни съ птички, а презъ робството сж гъмжели отъ хайдути“. Да го наредимъ и ние така: „гр. Варна лежи на това мѣсто отъ сев.-изт. България, кждето брѣгътъ се мие отъ Черно-море“.

— Да, да! Тѣй е хубаво, — одобриха мнозина.

— Само да се поправи малко — обади се Лилийниятъ другаръ, — . . . кждето брѣгътъ се мие отъ вълнитѣ на Черно море“.

— . . . „и на неговия заливъ“, — додаде Василь.

— „Красивъ заливъ“ — попъави Георги отъ задния чинъ.

— „и широкъ“, — обади се високо и Кирчо.

— Не само красивъ и широкъ, а главно удобенъ заливъ, — каза Саровиз (Арменче. Той много обичаше историята). — Нали грѣцкитѣ търгозци сж се спрѣли тукъ, защото заливътъ е билъ удобенъ за пристанище на корабитѣ имъ?

Азъ се изненадахъ отъ тоя дълъгъ и добре обмисленъ отговоръ; радостъ ме обхвана. Работата ще върви, както изглежда! Първото изречение е почти готово. Но Минка дигна ръжка и стана съ ново предложение:

— Защо пъкъ непременно да започнемъ съ „гр. В.“ и да вървимъ точно по писмото? Азъ мисля, че ще е интересно, ако го кажемъ като въ приказкитѣ. Помните ли оная, която г-цата ни чете? „Тамъ, кждето никой отъ насъ не е ходилъ и не ще отиде; кждето слънцето грѣло по-свѣтло и вѣтрецътъ билъ по-нѣженъ; срѣдъ красиви гори и полета лежалъ чуденъ и незнаенъ градъ“. Нека и ние да започнемъ точно тѣй. „Гр. В.“ да споменемъ най-после.

— Е, какъ да стане? — запитаха първитѣ чинове (тамъ седѣха палавитѣ и слаби по успѣхъ деца).

— Кажи, Минке! — помолихъ я азъ.

— Да бжде: „Тамъ, кждето Сев.-источна България се мие отъ Черно море; кждето има красивъ, широкъ и удобенъ заливъ: до едно голѣмо езеро — лежи голѣмъ градъ“.

— Голѣмо езеро и голѣмъ градъ не е хубаво. Повтарятъ се думитѣ, — тихо каза стѣснителната Вѣрка отъ срѣднитѣ чинове (Нейниятъ другаръ повтори високо думитѣ ѝ).

— Едното прилагателно да махнемъ или промѣнимъ — каза нѣкой отъ заднитѣ чинове.

— Е, какъ да бжде? — питамъ.

Единъ каза всичко изцѣло:

„Тамъ, кждето Сев.-източна България се мие отъ Черно море, кждето има красивъ, широкъ и удобенъ заливъ, до едно езеро — лежи голѣмъ градъ“.

— Да, така сега може! — одобряватъ.

— Не! Да кажемъ „пространенъ градъ“.

— „Богатъ градъ“!

— Красивъ градъ“!

— Наистина ли е такъвъ градътъ ни? — питамъ.

— Даа! Така да се каже!

— Добре! — съгласявамъ се.

— И на друго мѣсто да се поправи, г-це! Да се каже: „Тамъ, кждето се плискатъ вълнитѣ на Черно море“.

— Да, по-хубаво е!

— Е, кажи го изцѣло!

— „Тамъ, кждето се плискатъ вълнитѣ на Черно море, кждето“...

Смѣхъ прекжсна говорещия.

— Накжде се намира това нѣщо? — просрича заекващиятъ Василь.

Милка скочи да направи поправката.

— „Тамъ, кждето въ Сев.-източна България се плискатъ Черноморски вълни“... — събра и се спрѣ, за да се поправи, но не я оставиха.

— Хубаво, хубаво е тѣй! -- извикаха нѣкои и тя повтори:

— „... се плискатъ черноморски вълни“...

— „по български брѣгъ, — додаде нѣкой и съ ржко-плѣскане го одобриха.

— „... по бълг. брѣгъ; — продължи Милка, — кждето има красивъ, широкъ и...“

— Не е хубаво да се каже: „кждето има“ — възрази на мѣсто Лилия. — Да бжде; „кждето лежи“...

— Не, ще се повтори тая дума.

— Е, тогава да бжде: „кждето блещи на слънцето срѣдъ зеленитѣ брѣгове, — вдѣхнови се тя. — Нали водата блещи и, като я сравнимъ съ брѣга...“

Прекжсна я нетърпеливецъ:

— Много дълго ще стане, Лилию!

Минкинитѣ очи свѣтнаха. Тя дигна ржка и предложи:

— „кждето крѣщатъ чайки по водитѣ и брѣговетѣ на красивъ, широкъ и удобенъ заливъ“!

— Пакъ е дълго!

— Да, но хубавичко е! Интересно е!

— Много е хубаво, г-це, — одобри и Лилия. — Нека бжде така, а нататъкъ да стане: „до огледално езеро“...

— Браво! хубаво е! — заржкоплѣска цѣлото отдѣление.

— Минка да го запише на дѣската! Хубаво е така!

Излѣзъ, Минке, да го запишешъ! — завикаха отъ всички страни.

Азъ позволихъ, и Минка записа съчинението, докато другитѣ замислиха по-нататъкъ (съ затворени очи тоя пжтъ).

„Тамъ, кждето въ Сев.-източна България се плиската черноморски вълни по бълг. брѣгъ, кждето чайки крѣщата по водитѣ и брѣговетѣ на красивъ, широкъ и удобенъ заливъ и параходи пристигатъ отъ разни страни, до огледално езеро, лежи пространенъ, богатъ и красивъ градъ. Това е Варна, наричанъ въ старо време Одесусъ“.

Азъ се усмигнахъ и помислихъ въ себе си: — Ето какъ сж се създали народнитѣ умотворения. И решихъ да кажа това на децата.

Минка прибави последното изречение, следъ като погледна и видѣ, че всички още мислѣха съ затворени очи.

— Стига! Погледнете, — заповѣда тя и не следъ дълго екнаха възхищения отъ дветѣ нови прибавки — вътре и на-края. Одобрѣха ги и запредлагаха ново изречение.

— „До езерото се простира поле“.

— „На изтокъ отъ езерото се простира поле“!

— „Кждето е станало крѣвопролитно сражение презъ 1444 година“, — каза Серовпе.

— „Между турцитѣ и полския кралъ Владиславъ“.

— Чайкитѣ разправятъ за това сражение, — предложи Лилия. — Нали въ писмото се казва, че славеитѣ пѣвели за младожежката Елеча, която турцитѣ мжчили на онова мѣсто? Защо и ние да не пишемъ, че чайкитѣ разправятъ за кралъ Владислава?

— Ахъ, красивичко ще бжде! — излѣ възторга си Милка.

— Хайде! Така да го съчинимъ, — одобриха всички.

— Добре! Наредете го и го кажете! — повелихъ азъ.

Пръвъ дигна ржка Иванъ, комуто заекващиятъ Василь бѣ продиктувалъ своята мисълъ. Тѣ винаги съчиняваха съвмѣстно.

— „На изтокъ отъ езерото се простира зелено поле. Чайкитѣ и до днесъ разправятъ, че тамъ е станало крѣвопролитно сражение между турцитѣ и полския кралъ Владиславъ презъ 1444 година“.

Избухна одобрително ржкоплѣскане, което биде спрѣно отъ ново изречение. Минка (тя бѣ секретарката на учен. съветъ и на отдѣлението) записваше вече. Работата взе да се ускорява. Изреченията излизаха доста гладки и изтичаха едно изъ друго, безъ да се мисли дълго. Това ме насърди, и азъ решихъ да не ги възпирамъ. До края на часа уводѣтъ бѣше готовъ.

И азъ започнахъ да сипя похвали, за да минатъ и 5-тѣ минути до звънеца. Писането се бѣше свършило вече. Тѣ писаха съ ума си, съ сърдцето си, съ очи, съ ржце, съ цѣлото

си „азъ“. И го записаха за всѣкога. Защо да отварямъ тетрадитѣ и да убия хубавото настроение?

Звънецътъ удари. Азъ веднага затворихъ дветѣ плочи на черната дъска и съобщихъ:

— Ще си го запишете у васъ, по паметъ.

— Добре! Ура! — извикаха и тръгнаха следъ мене подъ весела маршова пѣсенъ.

III часъ.

Когато влѣзохъ въ класъ, тетрадитѣ и перата бѣха готови, а дежурнитѣ ми докладваха:

— Искаме да ни диктувашъ, г-це! Не да преписваме отъ дъската.

— Какво? Изтрихте ли го отъ тамъ? — попитахъ.

— Не! После ще си поправимъ грѣшкитѣ по него, — обадиha се отъ редицитѣ.

Разбрахъ всичко. Солидарно и по своя инициатива тѣзи чудни деца бѣха наредили, а азъ трѣбваше да изпълнявамъ. И азъ изпълнихъ и останахъ доволна, тъй като и моятъ планъ бѣ сжщиятъ.

Отъ срѣдата на часа продължихме съчиняването и завършихме по сжщия начинъ точка а. отъ изложението по плана. (Тѣхния чуденъ планъ, израсналъ тъй спонтанно!)

Пакъ заржчахъ — сега по тѣхно желание — да си запишатъ въ кжщи по паметъ съчинението презъ часа.

IV часъ.

Само съчинявахме, а когато завършихме и съ заключението на нашето описание — писмо, пакъ не извадихме тетрадитѣ. Завърза се беседа.

— Г-це, сега по-добре разбрахме, какъ се съчинява.

— Е, че до сега не сме ли съчинявали? Нали г-цата ни даваше теми и изречения за съчинение?

— Да, но... То не било мжчно. До сега ни се виждаше много мжчно, защото съчинявахме сами.

— Интересно е така, по планъ.

— Е, че нали всѣкога г-цата ни е давала планъ?

— Сега красивитѣ изрази ни помогнаха, на плана.

— Азъ вече си имамъ тевтерче за красиви изрази. Вече си записвамъ.

— И азъ ще си купя такова тевтерче.

— И азъ!... И азъ!...

И децата бѣха като трескави отъ възбудата на удоволствието и съзнанието за извършеното.

Това бѣ цѣль подвигъ за тѣхъ.

— Добре ще е, ако сега се опитаме да си съчинимъ нѣщо въ кжщи, — разсмѣ се Иванъ.

— Хайде, г-це! Раздай ни теми. Пакъ за Варна,

— Напримѣръ, какви? — попитахъ азъ. — Каквото и да ви дамъ, вие, вече сте го развивали лани.

— Тѣй г-це, ама... тогава по-глупаво сме съчинявали. Сега другояче ще бжде, по-умно.

— „По-опитно“ кажи, — поправи нѣкой, — не „по-умно“.

— Азъ пъкъ, деца, ще кажа, че сега вие ще работите не по-изкустно, а по-радостно. Това е истината. Защото вие сами тръгнахте и намѣрихте пжтя.

Това ги много поласка, и тѣ викнаха сдържано кокетно:

— Дайте ни теми!

— Добре — отсѣкохъ. — Кой на каквато тема иска, нека пише. Съгласна съмъ.

— Ти ни дай темитѣ, г-це!

— Добре, ето ги! — и азъ ги продиктувахъ: „Джанаваръ-тепе“, „Аладжа-монастиръ“, „Владиславъ Варненчикъ“ и „Девненски извори“.

Веднага си ги записаха.

— Този пжтъ, деца, работете така: събирайте се по трима — четирма, избирайте си тема и съчинявайте задружно. Следъ една седмица ще прегледамъ работитѣ ви. Идущия часъ само ще пишемъ.

V часъ.

Съжалявамъ, че докато цѣлото отдѣление пише презъ тоя часъ, азъ не мога — поради липса на мѣсто тукъ — да покажа красивитѣ изрази на колективната детска мисълъ и чудното логично спояване на отдѣлнитѣ точки по-плана.

И всичко това бѣ чисто детско дѣло, почти безъ намѣса отъ моя страна.

Отъ тогава още повече се затвърди моето всѣгдашно „вѣрую“: че въ училището се печели много и се губи малко чрезъ самоинициатива, самодейностъ и свобода.

Моитѣ часове по писане ставаха отъ день на день по-интересни, по-приятни и по-полезни. Ние работѣхме не по дадени, а по създадени теми. Тѣй като и въ писането децата ми сами тръгваха и намираха пжтя.

„Чайкитѣ и до днесъ разправятъ, че . . . — детето е учителъ на учителя“.

Маринка Попова — Варна

ГРАДОВЕ ВЪ ДОЛИНАТА НА МАРИЦА.

(Урокъ въ IV отд.)

— Деца, днесъ разгледахме подробно Тракийската низина: отъ кжде до кжде се простира, кои планини я заграждатъ, отъ кои рѣки се напоява и какво се произвежда въ нея.

Въ четвъртъкъ ще учимъ за градоветъ въ долината на Марица. Намѣрете ги на голѣмата релефна карта, на стенната карта и на вашитѣ рѣчни картички. Разгледайте, де и какъ сж разположени. Прочетете, какво се разказва за тия градове и въ вашитѣ „отечествознания“. Нѣщо повече ще можете да научите за тѣхъ отъ тия книжки отъ нашата библиотека. Още сега библиотекарьтъ ще ви ги раздаде. Като ги прочете единъ, да ги предаде на другъ, за да могатъ всички да ги прегледатъ. Който има по-голѣмъ братъ или сестра, да надникне и въ тѣхнитѣ книги. Разпитайте и родителитѣ си. Нѣкои, навѣрно, сж ходили въ тия градове: тѣ ще ви ги опишатъ подробно. Ако имате у дома си картички съ изгледи отъ тѣхъ, донесете ги, за да ги разгледаме всички.

Ще се радвамъ много, ако всички прочетете и научите нѣщо повече отъ онова, що се разказва въ учебника, и ако сами си стѣкнете планъ за новия урокъ.

— Който научи най-много и разказва най-хубаво, ще му поставимъ синьо въ таблицата за успѣха, госпожице...

— Разбира се. Даже ако има червено, ще го покримъ съ синьо...

— Ще четемъ! Всички ще четемъ! Дайте ни, моля, книжкитѣ!...

— Госпожице, вие имате една хубава книга. Прочетете и отъ тамъ нѣщо...

— Добре, деца. Следъ малко ще излѣземъ. Който желае, нека остане: ще четемъ до 12 безъ четвъртъ.

Звънецътъ удря за отиване. Никой не шава. Бързатъ да ми подадатъ столъ. Нѣкои даже си вадятъ бележнитѣ тетрадки — готови да слушатъ, какво ще имъ прочета изъ „Географската христоматия“ на Люба Ковачева, за да си отбележатъ това, което имъ се струва важно.

Още на следния день започватъ да кръстосватъ отъ рѣка на рѣка презъ време на почивкитѣ изгледи отъ Татаръ-Пазарджикъ (пазаря на катъри), отъ Пловдивъ (библиотеката, музея), отъ Свиленградъ, Хасково и др., илюстрации съ национални носии отъ този край, изрѣзки отъ вестници, които даватъ снимки отъ земетресението.

Децата се надпреварватъ да четатъ книжкитѣ отъ класната библиотека. Коментиратъ ги, спорятъ. Застанали предъ картата или релефа, наблюдаватъ, изучаватъ, сравняватъ. Отдѣлението се готви за предстоящия урокъ.

Идва четвъртъкъ. Дежурния ученикътъ е написалъ чисто и ясно на черната дъска своя планъ на урока. На другата черна дъска стои рисувана карта на южна България. Остава да се отбележатъ върху нея градоветъ въ долината на р. Марица и притоцитѣ ѝ. На стената е окачена културната карта на България, до нея — географската; на друга страна — ре-

лефа.. Наредени двама по двама, ученицитѣ влизатъ, пѣейки „Тракийския маршъ“, заематъ бързо мѣстата си, готови да започнатъ новия урокъ.

— Ето ви, деца, на черната дъска плана на урока, който ще вземемъ днеска, написанъ отъ дежурния. Прегледайте го, помислете си и, който е готовъ да говори по първата точка, да вдигне ръка.

— Кой желае да говори? Всички? Не. Единъ ще говори и, като свърши, другитѣ по-редъ ще допълнятъ това, което е пропусналъ да каже.

Посочениятъ щастливецъ изхвърква отъ чина си, тича стремително ту до релефа, ту до едната, ту до другата карта и съ увѣреностъ посочва Тракийската низина. Говори за нейния мекъ климатъ, който способствува за отглеждането на памукъ, ориза, сусама, анасона, за меката зима тамъ, за ранната пролѣтъ и горещото лѣто, за плодородната почва, добре напоявана, достатъчна да изхрани цѣло царство.

— Свърши ли, Борисе?

Борисъ мълкомъ провѣрвява, какво е казалъ, поглежда къмъ другаритѣ си, за да го подсѣтятъ за нѣщо пропуснато, но тѣ невъзмутимо мълчатъ. Най-последъ той заявява, че е свършилъ.

Цѣлъ снопъ рже посрѣща тая декларация.

— Пропусна да каже, госпожице, че въ Тракийската низина се произвежда много и доброкачественъ тютюнъ.

— Пропусна да каже още, че презъ м. априль 1928 г. Тракийската низина бѣше сполетѣна отъ голѣмо нещастие — страшно земетресение, което разруши много села и градове и остави много хора безъ покривъ.

— Забрави да каже още, че, щомъ ни споменатъ за Тракийската низина, предъ насъ изникватъ доброкачествено жито, грозде, тютюнъ, памукъ, оризъ, анасонъ и коприна.

— Като имаме тази картина за Тракийската равнина, да я допълнимъ и съ градоветѣ, които се намиратъ въ долината на р. Марица. Погледнете плана. Вижте, кой градъ е първи! Кой желае да говори? Нека единъ да покаже Татаръ-Пазарджикъ на релефа, другъ — на картата. Нека другъ пъкъ да го отбележи на картата, начертана на черната дъска. Сега пъкъ Гочо да ни разкаже, каквото е научилъ за Татаръ-Пазарджикъ, а ние ще слушаме и после ще го поправимъ.

Всрѣдъ гробна тишина Гочо бърза да сподѣли съ другаритѣ си своитѣ знания.

— Т.-Пазарджикъ е околийски градъ, разположенъ на р. Марица, всрѣдъ плодородна околия. Жителитѣ му се занимаватъ съ търговия на дърва, смѣквани отъ гориститѣ склонове на Родопитѣ, съ търговия на шаеци, зърнени храни, оризъ. Има фабрика за мебели, за лющене на оризъ, за растителни масла.

— О, колко работи пропусна, госпожице !

— Кажи, какво пропусна.

— Пропусна да каже, че въ Т.-Пазарджикъ има една гимназия и две земеделски училища — едно за момчета, едно за момичета, защото населението отъ околията му се занимава съ земедѣлие.

— Пропусна още, обажда се другъ — пропусна да каже, че е свързанъ съ желѣзница, има и гара, която помага да се развие търговията му. Могатъ да се изнасятъ оризъ, зърне-ни храни, масла и др.

— Пропусна да каже, че тамъ става голѣмъ пазаръ на катъри, единственното превозно сръдство презъ Родопитѣ.

— Забрави да каже още, че името му е произлѣзло отъ това, че е основанъ най-напредъ отъ татари, следъ поробването ни отъ турцитѣ, и отпосле населенъ съ българи.

— Единъ сега да повтори всичко, което разказахте за Т.-Пазарджикъ.

— Кой градъ идва следъ него ?

— Пловдивъ, Пловдивъ, госпожице !

— Ехъ, че много има да се говори за него ! — дано мене да изпитатъ.

Намиратъ Пловдивъ на релефа и картата. Когато дойде редъ да се отбележи върху картата на черната дъска, изникна споръ — на лѣвия или дѣсния брѣгъ на р. Марица е разположенъ. Трѣбваше да се намѣся.

— Вижте, дежурниятъ е отбелязалъ на плана срещу името на Пловдивъ нѣколко точки. Единъ да ги прочете.

— Пловдивъ { история,
търговски и индустриаленъ центъръ,
книжовенъ и църковенъ центъръ.

— Кой ще говори за историята на Пловдивъ ?

— Азъ, азъ, госпожице. Вече два часа не съмъ говорилъ — обаждатъ се отъ всички страни.

— Излѣзъ, Доротея !

И Доротея съ свѣтнали очи, изпълнена отъ радостъ, зачуруликва :

— Пловдивъ е голѣмъ окръженъ градъ, разположенъ на двата брѣга на р. Марица. Той е старъ градъ, основанъ отъ тракитѣ още преди основаването на Първото българско царство. Тогава той не се казвалъ Пловдивъ. Следъ основаването на Българското царство той е преминавалъ ту въ рж-цетѣ на българитѣ, ту у византийцитѣ.

— Госпожице, Доротея, пропусна да каже, че следъ Освобождението на България отъ турцитѣ, Пловдивъ е билъ столицата на Южна България, останала полусвободна.

— Пропусна да каже, че турцитѣ го наричали Филибе.

— Другъ да ни разкаже за Пловдивъ, като търговски и индустриаленъ центъръ. Тоя пътъ Кирилъ да говори.

Кирилъ излиза, изглежда победоносно другаритѣ си и започва:

— Още отъ старо време Пловдивъ е важенъ търговски центъръ. Търговското му значение се усилило съ прокарването на желѣзницата, която го свързва съ Европа и Цариградъ. Много стоки, които се внасятъ отъ другитѣ държави за Южна България, се стоварватъ въ Пловдивъ и отъ тамъ се разпращатъ въ по-малкитѣ градове.

— Госпожице, Кирилъ пропусна да каже, че въ Пловдивъ има много фабрики: за спиртъ, захаръ, бира, консерви, мастило, файтони.

— Забрави да каже още, че въ него има голѣми складове за тютюнъ, приготвенъ за износъ.

— Забрави още да каже, че отъ Пловдивъ се изнасятъ много дървени материали, зърнени храни, оризъ, тютюнъ, яйца, пашкули, розово масло и др.

— Сега да разгледаме Пловдивъ, като книжовенъ и църковенъ центъръ. Сега Лиляна да разкаже.

— Пловдивъ е голѣмъ просвѣтенъ центъръ въ България, втори следъ София. Има хубава библиотека и музей. Въ него се печататъ много книги и списания. Има много училища: две гимназии, учителски институтъ, духовна семинария и католическа-френска гимназия.

Едва я дочакватъ до довърши и се заобаждатъ:

— Лиляна пропусна да каже, че Пловдивъ е седалище на чужди консули и на български владика.

— Още пропусна да каже, обажда се другъ, че близу до Пловдивъ, въ Садово, се намира земеделско училище.

— Че Пловдивъ пострада много отъ земетресението.

— Единъ да повтори всичко, което ми разказахте за Пловдивъ.

Цѣла гора ржце.

— Ще изпитамъ този, който не е говорилъ този часъ. Излѣзъ, Мишо! И Мишо, цѣлъ зачервенъ, мѣта очи ту на плана, ту на културната карта и изброява забележителноститѣ на Пловдивъ. Другаритѣ му съ напрегнато внимание следятъ да не пропусне нѣщо.

По сѣция начинъ говорятъ за Борисовградъ, Хасково и Свиленградъ.

Правимъ общо схващане.

Интересъ и животъ презъ всичкото време. Всѣки желае да говори и си извоюва това право, като контролира и критикува това, което говори неговия другаръ. Който говори, съсрѣдоточава всичкото си внимание върху темата си и се мъчи да не пропусне нѣщо, за да има радостната възможностъ да се похвали, че никой не е допълнилъ разказа му. Особено ценни сѫ препирнитѣ, които често възникватъ между ученика, които говори, и неговитѣ слушатели. Тѣ ги каратъ да се вдъл-

бочать, да си уяснят много работи, да бждатъ увѣрени въ знанията си.

Като се работи по тоя начинъ, съ предварително зададена целъ, се пести много време. Така преподаване и изпитване се допълватъ и преплитатъ. Не е нужно единъ часъ да се преподава, а презъ другъ да се провѣрватъ знанията. Тукъ всички изпитватъ и всички преподаватъ едновременно.

Като не се забравя, че детето донася знания, които е придобило съ собствени усилия, че, за да ги получи, не е прочело само урока въ учебника, а се е поровило и въ други книги, — ще ни стане ясно, че този начинъ за работа има, освенъ образователна, и голѣма възпитателна стойностъ. Той създава у детето навикъ да работи продължително и самостоятелно, подтиква наклонността му да чете и желанието му да разбира и систематизира четеното. Прави го малкъ мислящъ човѣкъ, способенъ да се отнася критически къмъ своята работа и оная на своитѣ другари.

Ив. Георгиевъ — Гр. Ески-Джумая

НА УРОКЪ ПО СМѢТАНЕ ВЪ III и IV СЛѢТИ ОТДѢЛЕНИЯ.

30 декемврий. Село К.

Съ мжка прегазихъ гжстата и лепкава калъ. Изкалянь, едва стигамъ до училище.

На групи и по единично пристигатъ ученици и ученички, изстъргватъ обувки, поставятъ дървенитѣ ножове въ отворитѣ на сутерена, за да си услужатъ пристигащитѣ, избърсватъ се у плъстенитѣ изтривалки, изчистватъ се съ четкитѣ, изтъргватъ калъта отъ дрехитѣ си и, прегледани отъ дежурнитѣ хигиенисти, влизатъ въ учебнитѣ стаи по специални постелки, набавени недавна съ срѣдствата отъ дадени — специално за това — представления и ученически забави. Класниятъ хигиенистъ прави новъ прегледъ и въ хигиеническия календаръ поставя знакъ срещу името на нечистника.

Въ коридора редъ и тишина.

Дежурниятъ училищенъ хигиенистъ ми направи бележка, че не съмъ почистенъ добре. Нѣма що — трѣбва да се подчиня на заведения редъ — връщамъ се и се доочистямъ . . .

— Господинъ Гатевъ, какво имате първия часъ?

— Смѣтане . . . При мене щв дойдете нали?

-- Да . . . Искамъ да видя, какъ работите по смѣтане въ III и IV отдѣления.

— Работа много проста и много лесна. . . Заповѣдайте !

Влизаме въ отдѣлението . . . Сиромашка работа. Училището е бедно. Имоти малко, помощъ отъ общината ненавременна и недостатъчна . . . Но въ стаята владѣе духъ на чистота и естетика. Деца мили и приветливи. Държатъ се свободно и сж свободни въ говора си. Личи, че не е имало принуждение и укори . . .

Децата ни поздравиха, четоха молитва съ благоговейно настроение, седнаха и втрениха погледъ въ учителя.

— Деца, имаме гостъ . . . Познавате го . . .

— Да . . .

— Имамъ смѣтане . . . Той не знае, какво сме минали до сега.

Ученикъ отъ III отдѣление, като посочи, че учатъ действието изваждане, каза, кои случаи сж минали. Следъ него, ученикъ отъ IV отдѣление посочи изученото отъ тѣхъ.

— Ще се спремъ на последнитѣ три случая. Какъвъ бѣше първия?

Отговори:

III. отдѣление.

IV. отдѣление.

Отъ стотици, десетици и единици отнемаме единици.

Отъ хиляди, стотици и десетици отнемаме десетици.

— Втория случай?

Отъ стотици и десетици отнемаме единици

Отъ хиляди и стотици отнемаме десетици

— Третия случай?

Отъ стотици и единици отнемаме единици, но по-голъми отъ единицитѣ въ умаляемото.

Отъ хиляди и десетици отнемаме десетици, но по-голъми отъ десетицитѣ въ умаляемото.

— Искамъ задача, която да обема и тритѣ случая! . .

Всички на крака, всички стрелнаха ржце и всички искаха да кажатъ.

— Така не е прилично . . . Ще каже най-мирния! . . . Иванка! . . .

Иванка, ученичка отъ III. отдѣление, се отмѣсти отъ чина, прилично застана до него, помълча, пое дъхъ, впери погледъ въ учителя и спокойно, съ детска наивностъ, каза следната задача, която IV отдѣление веднага приспособяваше за случаитѣ си:

— Наблишаваше панаира. . . Обущарѣтъ П. бѣ изработилъ 118 чифта обувки. (Веднага ученикъ отъ IV. отдѣление се обади — 1180). Третия день преди панаира продалъ 8 . . . (Отъ IV. отд. се обаждатъ — 80). На втория день — продалъ 9. . . (Отъ IV. отд. — 90). И въ деня предъ панаира — 6 . . . (Отъ IV. отд. — 60).

— Какво ще търсимъ?

— Съ колко чифта е излѣзълъ на панаира?

— Да запишемъ условията!

Ученикъ отъ III. отд. и другъ отъ IV. излѣзоха на таблата и записаха условията, както следва :

III. отдѣление.

IV. отдѣление.

118 ч. о., 8 ч. о., 9 ч. о., 6 ч. о. 1180 ч. о., 80 ч. о., 90 ч. о., 60 ч. о.

Задачата се повтори : 118 чифта обувки, 8 чифта обувки и т. н. . . . отъ ученици и отъ двѣтъ отдѣления.

— Разсжждавайте!

Отъ разсжжденията се дойде до заключението, че докато не се реши първия случай, не може да се реши втория и че третия следва да се реши следъ, като се реши втория . . .

При разсжжденията върху първия случай се добраха до извода, който се записва на таблата, както следва :

III. отдѣление

IV. отдѣление

118 — 8 =

1180 — 80 =

Реши се умствено, като се посочи какво и отъ кжде се взема.

Мина се на втория случай при сжщия постжпкъ :

110 — 9 =

1100 — 90 =

— Смѣтнахме ги на умъ . . . Тоя начинъ на изваждане наричаме умствено. Виждате, какъ пишемъ числата при умствено изваждане. Сега ще решимъ всѣки случай писмено. IV отдѣление знае, какъ пишемъ числата при писменото изваждане . . . Да каже единъ ! . .

Излѣзе ученикъ отъ IV отдѣление и написа първия тѣхенъ случай :

1180

— 80

— Трето отдѣление, какъ ще се напише вашата задача?

Споредъ обясненията на ученици отъ IV. отд. и по примѣра на сжщото ученикъ отъ III. отд. написа вѣрно случая :

118

— 8

— Обяснете : какво показва знака предъ умалителя и какво неговото написване подъ единиците (за III отдѣл.) и подъ десетиците (IV отд.).

Ученицитѣ схванаха и безъ мжка решиха задачитѣ.

Безъ всѣкакви затруднения се решиха и следващитѣ два случая и сами обясниха, какъ се постжпва, когато единицитѣ въ умаляемото не стигатъ, (а за IV. — десетицитѣ).

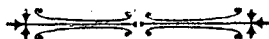
Отъ ученицитѣ се изискаха други задачи, каквито се дадоха въ изобилие.

. — Какво ще правите следващия часъ, господинъ Гатевъ ?

— Мога да реша подобни задачи по втория начинъ : като се намѣри сбора на продаденото и се извади отъ изработеното, за да запозная ученицитѣ се писменото изваждане на подобни случаи, мога да взема и други случаи.

— Винаги ли работите така ?

— Дето е възможно. До сега не съмъ срѣщалъ разединена работа, освенъ при откриване на числата. Но такива случаи ще имамъ по-късно. Важното е, че ученицитѣ взематъ дейно участие въ работата и че и дветѣ отдѣления сж винаги заняти. Отъ значение е и това, че IV отдѣление подпомага третото.

Сираче.

Бавно.

Кир. Ключковъ

1. Ви-е бу-ря снѣ-го-ви-та, тъж-но про-пи-

щя-ва, Надъ кж-щя-та на-жа-ле-ни

преспи снѣгъ на-вя-ва. преспи снѣгъ на-вя-ва.

2. Пизъ село сираче ходи	4. А кжде ли то, горкото,
Милостиня собира :	ще заспи, почине
Тукъ съ задавенъ гласъ се	И презъ нощта мразовита
моли	Какъ ли ще помине ?
Тамъ ржка простира.	5. Кой ли него ще прегърне
3. На млещи му вехта дрешка	И целуне сладко,
Скжсана — не сгрѣва ;	Като нѣма драга мама,
Студъ пронизва до коститѣ ;	Като нѣма татко ;
То се вкочинава.	

Незнаенъ кръстъ

Умиглено

А. Тодоровъ

1. Не- зна-енъ кръстъ стър чи у- ми- сленъ надъ
За- ги- на тат-ко ти, де- тен- це, В'бор-

тат-ко- ва ти гробъ Ти нѣ-ма
ба за бра-та робъ! Гла — са

ве- че Пакъ да зър- нешъ
му ти Не ще да чу- ешъ, —

Ликътъ му милъ и благъ,
У- би го смъртенъ врагъ!

- 3) Отъ бащина милувка, душо, 4) Не ний за татко ти ще
Лиши се вече ти, — **молимъ**
Съ най-сладки думи: „мили Небето тоя часъ,
татко“! — Защото той светецъ издъхна
Навѣки се прости. А татко ти — за насъ!

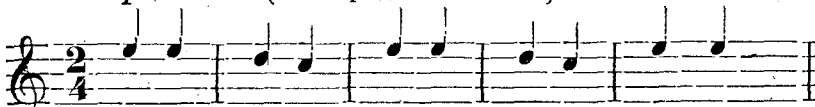
Люб. Бобевски.

Похвала

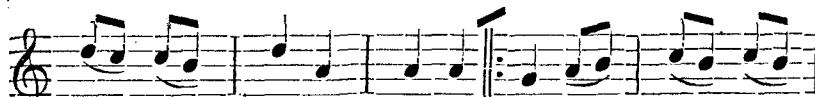
Като хоро

(по народенъ мотивъ)

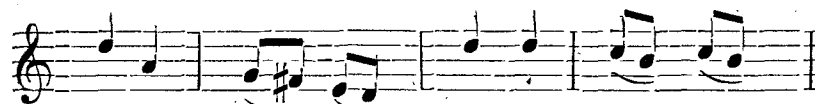
Ив. Ив. Генчевъ

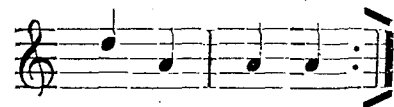
Зе ми бат-ко ка-ка Пе-на, че е

у - мна и у- че-на, че си и- ма

мно-го да ри де-ветъ кот- ки

да на- тва- ри.

Земи, Батко, така Пена
Че е умна и учена
Че си има много дари —
Деветъ котки да натвари.

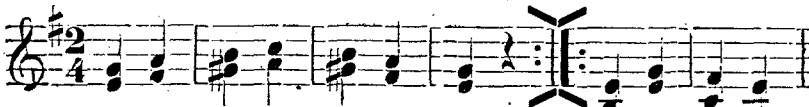
За чудо ѝ престилката
Катъ на чувалъ застилката
Съ нея тя си хоро кърши,
И съ нея си софра бърше.

Ц. Церковски.

Моето писанче.

Бързичко-весело.

К. Георгиевъ

Мой-то малко пи-сан-че Си-ни-тъ му
И-ма бѣ-ло гср-дан-че.

о-чич- ки, пускатъ свѣтли ис-крич- ки

- 2) Мекитѣ му краченца 3) А опашка гладичка,
 Бриятъ яки поктепча. Вий се като сабичка.
 Остритѣ му зжбички, } 2 То си вдига крачето } 2
 Сякашъ че сж иглички. } Да си миe нослето. }
- 4) Щомъ го баба натърка.
 То започва да мърка:
 Мърлю-кърлю, писапче, } 2
 Със сребърно герданче! }

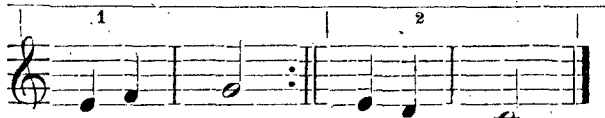
Конче.

Бързичко.

М. К. Погончевъ

1. Дѣ до и-ма новъ бас-тонъ, ехъ, че ста-ва

1. славенъ конъ. 2. славенъ конъ.

- 2) Ще го яхна
 И за часъ
 Ще препусна
 Съ него азъ!

- 3) Само дѣдо
 Да не чуй
 Ще ми друсне
 Бой следъ туй!

Л. Вобевски.

Хорце.

Весело.

М. К. Погончевъ

1. Хва-на-ха се за рж-чи-ца ве-се-ли де-
 И хор-це из- ви-ха плавно

2. Днеска въ ширинето цѣло
Цвѣте се засмѣло,
А хорцето буйно, живо
Вие се красиво.

Л. Бобевски.

Крумъ Черноводовъ — Варна.

СЪ ДВОЙНИ ВѢНЧЕТА.

(Гимнастически упражнения за момичета).

Въ дветѣ ржце по едно вѣнче съ диаметръ 20 см. — $\frac{1}{3}$ обвити съ бѣла, $\frac{1}{3}$ зелена и $\frac{1}{3}$ червена крепова хартия. (Могатъ да бждатъ направени и отъ зеленина и цвѣта).

Тактуване: 1, 2, 3, 4.

Бързина: умерено.

Тактъ: $\frac{4}{4}$.

Изходно положение: Мирно — въ ржцетѣ по едно вѣнче.

Свободно: Лѣвиятъ кракъ напредъ навънъ — ржце съ вѣнчетата на хълбоцитѣ.

I УПРАЖНЕНИЕ.

- I. 1. Повдигане тѣлото на прѣсти, ржцетѣ напредъ, вѣнчетата отвесни съ отвори навътре.
2. Стжпване на цѣло стжпало, ржцетѣ долу — въ изходно положение
3. Повдигане тѣлото на прѣсти, ржцетѣ настрани, вѣнчетата водоравни съ отвори долу.
4. Стжпване на цѣло стжпало, ржцетѣ долу въ изходно пожение.
- II 1. Крачка напредъ съ лѣвия кракъ, дѣсната ржка напредъ горе, лѣвата ржка назадъ долу (вѣнчетата по продължение на ржцетѣ), погледъ къмъ дѣсното вѣнче.
2. Задръжъ.

3. $\frac{1}{4}$ обръщане на дѣсно съ прибиране лѣвия кракъ при дѣсния, ржцетѣ долу и веднага отстрани горе (вѣнчетата отвесни, съ отвори вътре), погледъ горе.

4. Задръжъ.

III. 1. Ржцетѣ отпредъ долу и назадъ.

2. Повдигане тѣлото на прѣсти, ржцетѣ напредъ съ вѣнчета отвесни, отвори навътре.

3. Стѣпване на цѣло стѣпало, ржцетѣ долу въ изходно положение.

4. Задръжъ.

II УПРАЖНЕНИЕ.

I 1. Отпадъ съ лѣвия кракъ въ лѣво, ржцетѣ настрани — вѣнчета, водоравни съ отвори долу.

2. Прибиране лѣвия кракъ при дѣсния, ржцетѣ долу въ изходното положение.

3. Отпадъ съ дѣсния кракъ надѣсно, ржцетѣ настрани — вѣнчета водоравни съ отвори долу.

4. Прибиране дѣсния кракъ, ржцетѣ долу въ изходно покоежение.

II. 1. Крачка напредъ съ лѣвия кракъ, дѣсната ржка напредъ горе, а лѣвата ржка назадъ долу (вѣнчетата по продължение на ржцетѣ, погледъ въ дѣсното вѣнче).

2. Задръжъ.

3. $\frac{1}{4}$ обръщане на дѣсно съ прибиране лѣвия кракъ при дѣсния, дветѣ ржце долу и веднага отстрани горе съ вѣнчета отвесни, отвори на вътре.

4. Задръжъ.

III. 1. Навеждане тѣлото отъ кръста долу, ржцетѣ долу съ китки, кржстосани дѣсна върху лѣва (вѣнчетата, опрѣни долу предъ прѣститѣ на двата крака).

2. Задръжъ.

3. Изправяне тѣлото, ржцетѣ горе като запазватъ положението — кржстосани.

4. Задръжъ.

IV. 1. Повдигане тѣлото на прѣсти, ржцетѣ встрани съ вѣнчета отвесни, отвори напредъ

2. Стѣпване на цѣло стѣпало, ржцетѣ горе, вѣнчета отвесни съ отвори навътре.

3. Ржцетѣ отпредъ долу въ изходно положение.

4. Задръжъ.

III УПРАЖНЕНИЕ.

- I. 1. Пълно клѣкане, ржцетѣ напредѣ (вѣнчетата водоравни, съ отвори долу).
2. Задрѣжѣ.
3. Изправяне, ржцетѣ горе — вѣнчета отвесни, съ отвори напредѣ.
4. Задрѣжѣ.

- II. 1. Крачка напредѣ съ дѣсния кракъ, дѣсната ржка напредѣ горе, лѣвата ржка по най-късия пътѣ назадѣ долу (вѣнчетата по продължение на ржцетѣ.)
2. Задрѣжѣ.
3. $\frac{1}{2}$ обръщане на лѣво, колѣничене съ дѣсното колѣно, дветѣ ржце долу и веднага отпредѣ горе, съ вѣнчета слепени надѣ главата.
4. Задрѣжѣ.

- III. 1. Навеждане и поставяне вѣнчетата долу на земята, отъ дветѣ страни на лѣвия кракъ.
2. Задрѣжѣ.
3. Изправяне тѣлото отъ кръста, ржцетѣ, кръстосани предѣ гърди съ лакти настрани.
4. Задрѣжѣ.

- IV. 1. Навеждане и вземане вѣнчетата.
2. Изправяне съ $\frac{1}{4}$ обръщане надѣсно и прибиране дѣсния кракъ при лѣвия, ржцетѣ отпредѣ горе, вѣнчета отвесни съ отвора на вѣтре.

Упражненията се играятъ на четири страни. Играчитѣ могатъ едновременно да пѣятъ маршовата пѣсень „Мала мома“, като се спазва такта на упражненията.

№ 391 ²²

До Госп.

Гана Мабанова

у-ка, ул. Саидова, № 64

с. Туче

ОКОЛИЯ

Деветата годишнина на „Педагогическа практика“ започна отъ 1 октомврий 1929 и ще завърши на 1 юний 1930 г. Ще бждатъ дадени 8 книги, всѣка въ обемъ 3 — 4 печатни коли — най-малко 25 печатни коли годишно.

Годишенъ абонаментъ:

1. За България	100 лв.
2. За Чужбина	120 лв.

Абонирането става чрезъ книжари, настоятели и направо въ администрацията на списанието. Настоятелъ може да бжде всѣки учителъ, който запише най-малко 5 абоната. На настоятелитѣ и книжаритѣ се прави 20 % отстъпъ.

Пълни течения отъ сп. „Педагогическа практика“ имаме само отъ год. V (1925 — 1926) и год. VII (1927 — 1928).

Отстъпваме ги срещу следнитѣ цени:

- 1) Год. V (1925 — 1926 год.) за 60 лв., вмѣсто 80.
- 2) Год. VII (1927 — 1928 год.) „ 80 „ „ 100.

Всичко, що се отнаея до списанието — писма, пари и р.жкописи — се изпраща на адресъ: **Антонъ Борлаковъ, ул. Кръстю Мирски, № 14, гр. Варна.**

Печатница „СВѢТЛИНА“ — Варна.